

Obsah

1	ÚVOD	4
1.1	Cíl práce.....	4
1.2	Nástin některých gramatických aspektů	4
1.2.1	Problematika slovních druhů obecně.....	5
1.2.2	Množné číslo	7
1.2.3	Rod	9
1.2.4	Modifikace podstatných jmen	10
1.2.5	Přivlastňování.....	12
1.2.6	Vyjadřování času.....	13
2	PŘELOŽITELNOST	20
2.1	Překlad slov vyjadřujících příbuzenské vztahy	20
3	IDIOMY A USTÁLENÁ SPOJENÍ	23
3.1	Definice	23
3.2	Míra průhlednosti	23
3.3	Ekvivalence	25
3.4	Vlivy na podobu idiomů	27
3.4.1	Zeměpisné hledisko.....	27
3.4.2	Historické hledisko.....	32
3.4.3	Náboženské hledisko.....	33
3.5	Idiomy s čísly.....	34
3.6	Zkracování idiomů.....	36
3.7	Konkrétní příklady použití čtyřslabičných idiomů.....	36
4	CHINGLISH – ANALÝZA PŘEKLADATELSKÝCH CHYB	40
4.1	Úvod do problematiky	40
4.1.1	Spojování vět.....	40
4.2	Konkrétní příklady chyb	41
4.2.1	Cedule a oznámení	41
4.2.2	Překlady názvů pokrmů.....	54
4.3	Shrnutí	60
5	NÁZVY ZNAČEK A FIREM	62
6	ZÁVĚR	65
7	PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA.....	66

1 ÚVOD

1.1 Cíl práce

Vzhledem ke značným odlišnostem mezi čínštinou a češtinou (a indoevropskými jazyky vůbec) budeme při překladu z tohoto jazyka dozajista čelit mnoha potížím. Cílem práce bude na ně upozornit a rozvést je na konkrétních příkladech. Budeme se věnovat aspektům gramatickým i lexikálním. Uvědomíme si, že vzhledem k analytické povaze čínštiny si musíme ve zvýšené míře všimnout širšího větného kontextu.

Zvláštní oddíly pak věnujeme problematice překladu idiomů a rovněž se zaměříme na fenomén „Chinglish“, tedy jakousi specifickou formu angličtiny, která se mnohdy vyznačuje značnou nesrozumitelností a velkým množstvím překladatelských chyb, které se pokusíme analyzovat a zdůvodnit.

1.2 Nástin některých gramatických aspektů

Srovnáme-li čínštinu kupříkladu s jazyky indoevropskými, zvláště slovanskými, zjistíme, že její morfologie je velice chudá. Obecně bychom mohli prohlásit, že morfologie se zabývá dvěma hlavními problémy, a to definicí pojmu „morfém“ a ohýbáním a tvořením slov. V případě čínštiny panuje ale mezi mnoha lidmi rozšířená představa, že vlastně „nemá žádná slova, pouze znaky“. Je ale pravda, že pojem „slovo“ se v čínštině objevil až velice pozdě, teprve ve dvacátém století, kdy se do tohoto jazyka začaly překládat zahraniční gramatiky.

Pro čínštinu platí, že v naprosté většině případů jedna slabika odpovídá jednomu morfému. Často se můžeme setkat s tvrzením, že čínština je jednoslabičný jazyk, to je ovšem nepřesné, jelikož by to znamenalo, že každé slovo se skládá pouze z jedné slabiky. Stará čínština jednoslabičným jazykem skutečně byla a ani z moderní čínštiny sice jednoslabičná slova nezmizela, ovšem valnou většinu, až dvě třetiny (Comrie: 2009, 708), tvoří slova mnohoslabičná. Ta se skládají ze dvou či více monosylabických morfémů, přičemž často je to tak, že jeden z nich modifikuje ten druhý, kupříkladu 电话 (přibližný překlad „elektrická mluva“, tedy telefon) nebo 冰箱 („ledová krabice“, tedy lednička). V těchto případech tedy vždy můžeme význam jednotlivých morfémů, z nichž se slova skládají, samostatně analyzovat a na tomto základě si odvodit význam „výsledného“ slova – což nám při překladu může v jistých případech pomoci. Mohli bychom to přirovnat k českému způsobu tvoření slov

skládáním (kupř. *plynoměr, vodojem*). Slabiky *plyno* či *měr* sice nemůžeme brát jako samostatná slova, je ovšem na první pohled jasné, z čeho byly odvozeny (*plyn* a *měřit*, resp. *voda* a *jímat*).

Existují ale i případy, kdy takovouto analýzu provést nemůžeme – slovo je sice dvouslabičné, ale skládá se z morfémů, které nemohou stát samostatně a vždy se pojí k sobě. Jako příklad může posloužit slovo 蜘蛛 (pavouk) či 蝴蝶 (motýl). Slovo 蜘蛛 pak může samozřejmě být i součástí jiných výrazů, kupř. 大蜘蛛, tarantule, nebo 蜘蛛网, pavoučí síť. Takovýto koncept je evropským jazykům bližší, jelikož je platný pro naprostou většinu slov, která sice můžeme snadno rozložit na slabiky, ty ale samy o sobě většinou nic neznamenají, snad s výjimkou předpon a přípon, jež mohou určitý význam nést. (Norman: Chinese, 8).

Zvláštním případem jsou ještě tzv. paralelní slovesné složeniny (Comrie: 2009, 710). V tomto případě se sloveso skládá ze dvou morfémů, jejichž význam je totožný nebo velmi podobný. Jako příklad si můžeme uvést 疲乏, být unavený, 建筑, stavět apod.

Jak již bylo naznačeno, čínština neobsahuje prakticky žádné morfémy flektivní. To nám za jistých okolností může při překladu způsobovat potíže, jelikož se musíme mnohem více spoléhat na větný kontext. Jako příklad morfému, který má k flektivnímu charakteru blízko, je 们 (men), kterým se vyjadřuje množné číslo, lze ho ovšem připojit pouze k některým podstatným jménům označujícím osoby a zájmenům (kupř. 我-我们, já-my, 你-你们, ty-vy, 他-他们, on-oni; 学生-学生们, žák-žáci, 老师-老师们, učitel-učitelé). S podstatnými jmény, která označují věci či zvířata, se tento morfém nepojí. K vyjadřování množného čísla se ještě později vrátíme.

1.2.1 Problematika slovních druhů obecně

V čínštině není koncept slovních druhů ani zdaleka tak pevně zakotven jako v češtině či jiných západních jazycích. Vzhledem k tomu, že čínština nemá standardní morfologii, je hranice mezi jednotlivými slovními druhy velice nejasná. Velmi často je možné jedno slovo beze změny tvaru používat jako různé slovní druhy. Jedná se o podobný proces jako konverze v angličtině – tzn. změna slovního druhu s tím, že samotný tvar daného slova se nemění, nejsou k němu tedy přidány žádné afixy (Crystal: 1997, 460). Jako příklad si můžeme uvést slovo „milk“ – to může být v závislosti na svém postavení ve větě nepočítatelným podstatným jménem (drink a glass of *milk*, vypít sklenici *mléka*), přídavným jménem (*milk* chocolate – *mléčná* čokoláda) i slovesem (*milk* a cow – *podojit* krávu). V češtině, vysoce flektivním

jazyce, jsou všechny tyto tvary odlišné (první dva mají alespoň společný kořen, třetí slovo je odvozeno od zcela jiného základu).

Podobný proces jako v angličtině si můžeme ilustrovat i v čínštině. I zde může mnoho slov beze změny tvaru fungovat jako přídavná i podstatná jména. Níže si uvedeme několik příkladů, včetně poznámek.

(1)

我今天吃了很多巧克力。 *Dnes jsem snědl spoustu čokolády.*

(Zde se toto slovo nachází na konci věty a plní funkci předmětu)

(2)

我今天吃了很多巧克力蛋糕。 *Dnes jsem snědl spoustu čokoládových dortíků.*

(Zde se výraz nachází před podstatným jménem a funguje jako jeho modifikátor, do češtiny tedy budeme překládat jako „čokoládový“)

(3)

他不喜欢喝牛奶。 *Nerad pije mléko.*

(4)

他喜欢吃牛奶糖。 *Rád jí karamelky (dosl. mléčné bonbony).*

(slovo „牛奶“ zde sice plní funkci přívlastku, ale při překladu do češtiny bychom samozřejmě tak doslovní nebyli, výrazu „mléčné bonbony“ by stěží někdo rozuměl.)

(5)

他在牛奶场工作。 *Pracuje v mlékárně. (dosl. mléčné továrně)*

(Zde bychom, stejně jako v předchozím případě, doslovný překlad neuplatňovali.)

(6)

现在危险很大。 *Nebezpečí je nyní značné.*

(7)

这个地方很危险。 *Toto místo je velmi nebezpečné.*

1.2.2 Množné číslo

Již jsme zmínili, že jediný morfém, který můžeme v čínštině připojit za určitá podstatná jména, abychom tak vytvořili množné číslo, je 们, ovšem počet substantiv, u nichž to lze, je značně omezený. Naprostá většina podstatných jmen má tedy zcela stejný tvar pro jednotné i množné číslo, např. 一本书, 三本书, tedy jedna kniha, tři knihy. Musíme si tedy vždy všimnout výrazu, který substantivu předchází (např. číslovky s příslušným numerativem).

Jestliže v dané větě či výrazu nenajdeme žádnou indikaci, která by přímo poukazovala na singulár či plurál, není číslo u daného podstatného jména specifikováno a můžeme je proto chápat jak v množném, tak v jednotném čísle. Podívejme se třeba na následující příklad: 沙发上的猫 či 屋子里的人 (Ross: 2007, 297), v češtině tedy kočka/kočky na pohovce či člověk/lidé v místnosti. Předpokládáme tedy, že pokud není množné číslo u substantiva blíže specifikováno, není tato informace příliš důležitá.

Nyní bychom si ještě měli připomenout další způsoby, jak je možno množné číslo naznačit. Může to být pomocí výrazů vyjadřujících neurčitý počet, tedy kupříkladu 一些, několik.

(8)

他在报告中穿插了一些生动的例子。

Do svého projevu zařadil několik názorných příkladů (názorné příklady).

Namísto „一些“ můžeme použít také výrazy odpovídající ukazovacím zájmenům tito/tamtí (tyto/tamty), 这些 a 那些. Je jimi možno modifikovat jak životná, tak neživotná substantiva. Samotné modifikované podstatné jméno se ani v tomto případě nijak nemění:

(9)

这些按钮是管快慢的。

Těmito tlačítky se ovládá rychlost.

(10)

老板正在呵斥那些上班迟到的员工。

Šéf právě kárá zaměstnance, kteří přišli pozdě.

Dalším indikátorem množného čísla může být i příslovce 都 (dōu), s významem všichni (či oba). Srovnajme si nyní tyto dvě věty.

(11)

屋子里的人很累。

Člověk/Lidé v pokoji je/jsou velmi unaven/unavení.

(12)

屋子里的人都很累。

Lidé v místnosti jsou velmi unavení.

V příkladu (12) větě nám výraz 都 jasně označuje skutečnost, že v pokoji se musí nacházet minimálně dva lidé, v tomto případě je tedy vyloučena možnost chápat podstatné jméno v jednotném čísle.

Indikátory plurálu jsou také výrazy mnoho/málo, tedy 多/少, či přímo nějaká určitá číslovka.

(13)

桌子上的东西很少。

Na stole je málo věcí.

(14)

桌子上的东西很多。

Na stole je mnoho věcí.

Potvrzuje se nám tedy, že na rozdíl od češtiny či jiných evropských jazyků ze samotného substantiva většinou nepoznáme, zda jde o singulár či plurál. Za tímto účelem je nutné vzít v potaz výrazy, kterými je dané podstatné jméno modifikováno, a širší větný kontext.

Ještě bychom měli zmínit přítomnost tzv. numerativů v čínštině. Jestliže chceme vyjádřit nějaký konkrétní počet (např. tři knihy), musíme mezi číslovku a dané podstatné jméno umístit numerativ, přičemž platí, že pro různé třídy substantiv se používají rozličné numerativy. Do češtiny tyto numerativy nepřekládáme, ale jejich význam bychom mohli přibližně vyjádřit slovem „kus“.

(15)

三本书	<i>tři knihy</i>
两张桌子	<i>dva stoly</i>
四个人	<i>čtyři lidé</i>

Za zvláštní kategorii se považují tzv. podstatná jména hromadná, která jsou inherentně v množném čísle. V čínském jazyce má tento druh substantiv většinou podobu juxtapozice dvou hyponym či připojení měrového slova k podstatnému jménu (Ross: 2007, 4).

(16)

父母	<i>rodiče (otec – matka)</i>
夫妇	<i>manželé (manžel – manželka)</i>
马匹	<i>koně</i>
车辆	<i>vozy</i>

Z takovýchto substantiv nelze vydělovat jednotliviny, je proto nesprávné kupř. *我一个父母, *一个匹马 apod. Je to něco podobného, jako bychom chtěli v češtině říci *jedno lidstvo, *dvě živočišstva apod.

1.2.3 Rod

Na rozdíl od mnoha evropských jazyků v čínštině gramatický rod u podstatných jmen nerozlišujeme. To samé platí u zájmen, jejich zvuková podoba je pro všechny rody stejná. Rozdíly najdeme pouze v jejich grafické podobě, kdy se ve třetí osobě jednotného a množného čísla používají rozdílné znaky podle toho, zda se jedná o označení ženy, muže či neživých předmětů nebo zvířat (případně duchů). Méně často se můžeme setkat i se zvláštní grafickou podobou zájmena pro druhou osobu jednotného i množného čísla, a to 妳/妳们, ta ale není příliš obvyklá. (Ross: 2007: 24) O tom svědčí i orientační počty výsledků při zadání do vyhledávače Google, kdy tvar 你们 má zhruba 654 000 000 výskytů, zatímco 妳们 pouze zhruba 8 320 000. Musíme si ovšem uvědomit, že se (i v případě znaku 她, který měl původně jiný význam) jedná o neologismy, takže nás nesmí překvapit, že ve starších textech se bude pro muže i ženy používat zájmeno 他.

U podstatných jmen, která označují povolání, z velké většiny platí, že mohou označovat jak muže, tak ženy, podobně jako kupř. v angličtině. Příklady takových podstatných jmen mohou být 老师 (učitel/ka), 医生 (lékař/ka), 警察 (policista/policistka), 律师 (právník/právníčka) apod. Pokud to tedy není v daném případě důležité, můžeme výraz překládat oběma způsoby. Některá povolání, kupříkladu 秘书 (sekretářka) či 护士 (zdravotní sestra), implicitně chápeme v ženském rodě. V češtině nalezneme jen několik málo podstatných jmen, která mají stejnou podobu pro mužský i ženský rod, jako příklad bychom si mohli uvést *mluvčí, vedoucí, soutěžící* apod.

Pokud potřebujeme v čínštině explicitně vyjádřit, zda se jedná v daném případě o muže či ženu, můžeme u některých podstatných jmen použít morfémů 男 a 女, které víceméně odpovídají anglickým slovům *male* (muž) a *female* (žena). Tak například 学生 může bez bližšího určení znamenat student i studentka (žák, žákyně), ale 男学生 a 女学生 již pouze student a studentka. Podobně také kupříkladu 教授, profesor či profesorka, a 男教授, 女教授 – profesor, profesorka.

Pak máme samozřejmě slova, jejichž rod je daný a neměnný, kupříkladu 父亲 (otec), 母亲 (matka), 婶婶 (teta) apod. Poněkud zvláštním je v tomto ohledu slovo 先生, které může mít více významů v závislosti na kontextu. Nejčastěji se s ním setkáváme ve významu „pán“, ovšem může označovat také učitele či mistra. Přidáme-li tedy před toto slovo morfém 女, význam „pán“ se automaticky vyloučí a bude jasné, že se jedná o učitelku či učitelky, tedy synonymum ke slovu 女老师.

Čínská společnost byla vždy značně patriarchálně založená a tato zkušenost se pochopitelně promítla i do samotného jazyka. (Farris: 1988, 278).

1.2.4 Modifikace podstatných jmen

Dalším problematickým místem při překladu z čínštiny může být způsob, jakým jsou v tomto jazyce rozvíjena podstatná jména. Srovnajme si nejdříve situaci s češtinou. Pokud chceme modifikovat podstatné jméno (přidat k němu nějaké bližší informace), máme dvě možnosti. V případě, že je modifikace poměrně krátká, připojíme ji k podstatnému jménu v podobě přívlastku shodného či neshodného – kupř. *zelený dům, starý gramofon, chléb s máslem, sedadlo vedle řidiče* apod. Jestliže by se ovšem jednalo o rozsáhlejší sdělení, použili bychom přívlastkovou vedlejší větu, která následuje za modifikovaným podstatným jménem.

(17)

Toto je ten člověk, kterého jsem spatřil včera při večerní procházce.

? Toto je včera při večerní procházce mnou spatřený člověk.*

Druhá věta zní velmi nepřírozeně právě proto, že podstatné slovo „člověk“ je rozvíto příliš dlouhým a komplexním přívlastkem. V prvním příkladu je ovšem podstatné jméno postmodifikováno vedlejší větou přívlastkovou, což je v tomto případě v češtině přirozené řešení.

Čínština ovšem vedlejší větou přívlastkovou nedisponuje, podstatné jméno je tedy vždy premodifikováno, takže náš druhý příklad z této kapitoly by v čínštině vypadal takto:

(18)

这是我昨天晚上散步的时候看见的人。

A právě tyto dlouhé a bohatě rozvíjené přívlastky jsou pro čínský jazyk typické. Navíc se může samozřejmě stát, že se takovéto přívlastky řetězí, a během překladu si musíme dávat velmi dobrý pozor, abychom je správně „rozpletli“.

(19)

我们昨天看的刚出来的中国的电影。

Zcela nový čínský film, který jsme včera viděli. (dosl. film právě uvedený do kin)

(20)

你给我介绍的很聪明的留学生。

Ti dva chytrí zahraniční (výměnní) studenti, které jsi mi představil.

Při překladu těchto vět tedy začínáme vždy od konce, od modifikovaného podstatného jména, které je základem výpovědi. Potom se musíme rozhodnout, kterou z modifikací vyjádříme v češtině přívlastkem (větným členem) a který vedlejší větou. Jestliže daný přívlastek obsahuje v čínštině sloveso (我们昨天看的..., 你给我介绍的...), vyjádříme jej v češtině vedlejší větou (tzn.: ...který jsme včera viděli, ... které jsi mi představil). V opačném případě bude modifikace vyjádřena větným členem (*chytrí zahraniční studenti, čínský film*).

1.2.5 Přivlastňování

Na tomto místě si připomeneme, jakým způsobem se v čínštině vyjadřuje přivlastnění. V češtině máme ke každému osobnímu zájmenu příslušné zájmeno přivlastňovací, které má odlišný tvar (já-můj, ty-tvůj, on-jeho apod.). V čínštině je přivlastnění vyjádřeno poněkud jiným způsobem, a to přidáním morfému (markeru) „的“ za příslušné osobní zájmeno, jehož tvar však zůstává nezměněn. Podobným způsobem je možno morfém „的“ položit i za podstatné jméno, které bychom pak v češtině vyjádřili přídavným jménem přivlastňovacím (politik – politikův, podvodník – podvodníkův, apod.)

(21)

我的房间 *můj pokoj*
老师的铅笔 *učitelova tužka*

Pokud by se ovšem mělo jednat o „přivlastnění“ osob, morfém „的“ za dané zájmeno neklademe.

(22)

我朋友没来。 *Můj kamarád nepřišel.*
X
我的表坏了。 *Moje hodinky se rozbily.*

1.2.6 Vyjadřování času

1.2.6.1 Obecný úvod

Na rozdíl od kupř. angličtiny či češtiny jsou čínská slovesa neměnná, nemají zvláštní tvary pro minulý či budoucí čas. Vzhledem k tomu, že možnostem vyjadřování minulosti (a používání morfému 了) jsme se věnovali již v minulé práci, tak na tomto místě tuto problematiku pouze stručně shrneme. Naopak více prostoru věnujeme vyjadřování času budoucího a souběžným dějům.

Obecně můžeme prohlásit, že pokud ve větě máme nějaké určité vyjádření času (například dnes, zítra či včera), je již více než jasné, kdy se událost ve větě popsaná udála (či udá), takže při překladu nebudeme mít problém uvést sloveso v cílovém jazyce ve správném čase.

(23)

我明天去布拉格。 *Zítřej pojeď do Prahy.*

我今天去布拉格。 *Dnes pojeď do Prahy.*

我昨天去了布拉格。 *Včera jsem jel do Prahy.*

1.2.6.2 Budoucnost

Kromě konkrétních vyjádření času existují i jiné způsoby, kterými můžeme budoucnost naznačit. (Ross: 2007, 223). Uveďme si zde alespoň několik příkladů.

Pomocí výrazu 就要 naznačujeme, že se něco stane ve velmi blízkém časovém horizontu. V češtině bychom tedy v takové situaci nejspíše použili vhodné příslovce (brzy, za pár chvil, co nevidět apod.).

(24)

队伍就要出发了。

Armáda se chystá co nevidět vyrazit.

(25)

医疗队今天就要出发了。

Tým lékařů se dnes chystá již brzy vyrazit.

(26)

明年他就要结业了...

Chtěl by příští rok dokončit školu (promovat).

Jak vidíme, je možné tento výraz kombinovat i s konkrétnějším vyjádřením času (明年, 今天).

Významnou roli při vyjadřování budoucnosti hraje i modální sloveso 会 (huì), jehož základní význam je „moci, umět“, takže musíme podle kontextu správně posoudit, jakou v dané větě plní funkci.

(27)

我想他不会来了。

Myslím, že nepřijde.

(28)

感谢李教授今天能够莅会，我们与会的年轻学者定会有所收获。

Velmi profesorů Li děkujeme za účast, my mladí akademici si z toho dozajista mnohé odneseme.

(29)

天气预报说，明天一定会下雨。

Předpověď počasí říká, že zítra bude pršet.

naproti tomu ale:

(30)

我不会下棋。

Neumím hrát šachy.

(31)

我不会游泳。

Neumím plavat.

(32)

我会英语，不会日语。

Anglicky umím, ale japonsky ne.

Podíváme-li se ovšem na příklad (30) či (31), dozajista bychom dokázali vymyslet kontext, v němž by sloveso 会 naznačovalo budoucnost či záměr.

(33)

我现在太累了，不会下棋(了)。

Jsem nyní příliš unavený, šachy hrát nebudu.

(34)

水太冷了，不会游泳(了)。

Voda je příliš studená, plavat nebudu.

V těchto případech bychom také mohli na konec druhé věty souvětí pro zdůraznění dané věty doplnit větnou příponu (了).

Budoucnost mohou samozřejmě naznačovat i jiná slovesa, vyjadřující nějaký záměr či plán. (Ross: 2007, 225). Mohli bychom jmenovat kupř. 要 (chtít), 想 (chtít, přát si), 愿意 (být svolný), 准备 (připravovat se) či 打算 (plánovat).

(35)

寒潮要来了，大家一定要注意防寒！

Blíží se studená fronta, musíme se chránit před zimou.

(36)

马上就要到忙季了，我们需要更多的人手。

Hlavní sezóna tu bude co nevidět, budeme potřebovat více personálu.

Ve druhém příkladu máme navíc ještě příslovce 马上, které nám značí, že se jedná o budoucnost velmi blízkou, bezprostřední, proto se to musí v překladu věty odrazit.

(37)

我想在进行长篇创作之前先写几个短篇。

Než se pustím do delších románů, rád bych nejdříve zkusil napsat několik kratších prací.

(38)

我想查下字典看看这个字的简体如何写。

Chystám se vyhledat ve slovníku, jak vypadá zjednodušená podoba tohoto znaku.

Sloveso 愿意 vyjadřuje silnější záměr.

(39)

他问我是否愿意和他一起去。

Zeptal se mne, zda s ním půjdu.

(40)

我不愿意做。就这样。

Prostě to nebudu dělat, a hotovo.

Jednotný způsob k vyjádření budoucnosti tedy v čínštině neexistuje. Vyjadřuje se pomocí specifických příslovcí, časových vyjádření nebo sloves. Mnohá modální slovesa mohou v závislosti na kontextu, v němž jsou použita, vyjadřovat budoucnost (会, 要 apod.)

1.2.6.3 Morfém 着

Spolu s 过 a 了, jimž jsme věnovali značný prostor v předchozí práci, patří i morfém 着 ke komplikovanějším aspektům čínské gramatiky, a to hlavně pro poměrně rozsáhlou šíři svého použití. Musíme být tedy schopni rozlišit, jakou funkci ve větě plní, abychom přišli se správným a odpovídajícím překladem.

Jednou ze základních funkcí tohoto morfému je naznačení nedokonavosti, faktu, že daná akce či děj stále probíhají. (Li: 1976, 512). V tomto případě můžeme použít i příslovce 在 či 正在, které umísťujeme před sloveso, anebo kombinaci obojího, jak ukazuje náš příklad (tedy před slovesem 在 či 正在 a za sloveso připojeno 着). Při překladu do angličtiny bychom v těchto případech zvolili přítomný průběhový čas. Zde není ve větě přesně uvedeno, jak dlouho daná akce trvá.

(41)

警方正在在这片树林查缉一名逃犯。

Policisté zrovna v tom lese hledají uprchlého zločince.

(42)

他分析着这个问题呢。

Právě ten problém analyzuje.

(43)

丽丽心情兀臬地注视着父亲，等待着父亲的训斥。

Lili se (právě) neklidně dívá na svého otce a očekává jeho pokárání.

(44)

外面正下着雨。

Venku právě prší.

Jak již bylo uvedeno, je samozřejmě možné kombinovat morfém 着 i příslovce 在, 正在 v jedné větě.

(45)

他在说着话呢。

Právě teď mluví.

Ve větách, vyjadřujících že se někde něco nebo někdo nachází, rovněž za sloveso můžeme připojit morfém 着, abychom tak vyjádřili, že daný stav stále trvá. Týká se to takových sloves jako třeba 站 (stát), 坐 (sedět), 放 (položít) apod.

(46)

桌子上放着一瓶花。

Na stole stojí váza květin.

Můžeme se také setkat s tím, že morfém 着 bude připojen za přídavné jméno. To potom slouží ke zdůraznění či umocnění dané výpovědi. V takovýchto případech se na konec věty ještě většinou přidává částice 呢.

(47)

他的钱多着呢。

On tedy má skutečně spoustu peněz.

(48)

我比他小着呢。

Jsem o mnoho mladší než on.

Morfém 着 se rovněž objevuje za slovesy ve větách rozkazovacích, v tomto případě jej nemusíme v překladu nijak zohledňovat, protože ať už s ním, či bez něj bude mít věta stejný význam. (Ross: 2007, 328) Stejnou roli by v tomto případě sehrála i částice 吧.

(49)

吃着! (吧)	<i>Jez!</i>
坐着! (吧)	<i>Sedni si!</i>
拿着!	<i>Vezmi si to!</i>

Další velmi důležitou funkcí morfému 着 je naznačit, že dva děje probíhají současně, paralelně. V češtině to samé můžeme vyjádřit buďto přechodníkem přítomným, který se dnes již ovšem používá jen ve velmi omezené míře, nebo prostě jen souřadným spojením, kupř. „Dívá se na něj a pokyvuje (přitom) hlavou.“ V angličtině jsou ovšem přechodníkové konstrukce stále velmi běžné.

(50)

望着苍茫的大海，他突然觉得自己如同尘芥般渺小。

Při pohledu na širý oceán se mu najednou zdálo, že je stejně bezvýznamný jako hrst prachu. (Dívaje se na širý oceán...)

(51)

他们哭着跑回家去。

Utíkají s pláčem domů. (Plačícce, utíkají domů.)

(52)

他看着电视吃早饭。

Snídá a přitom se dívá na televizi.

(53)

我们喝着咖啡谈话。

Pijeme kávu a přitom si povídáme.

V těchto větách tedy vždy máme jeden děj, který slouží jako jakási kulisa k tomu druhému.

V případě, že se morfém 着 spojí se slovesem momentánním (okamžitým), vyjadřujícím činnost, která trvá jen velmi krátkou dobu (kopnout, polknout apod.), je tímto způsobem

naznačeno, že daná činnost probíhá opakovaně. V češtině je tato skutečnost vyjádřena již samotným tvarem slovesa, tj. kopat-kopnout, polykat-polknout apod. (tzv. vidové dvojice).

(54)

他踢着小王骂小李。

Kope Xiaowanga a přitom nadává Xiaolimu.

2 PŘELOŽITELNOST

Pokud překládáme z čínštiny do jazyka tak odlišného, jako je čeština či angličtina, musíme počítat s tím, že se setkáme s množstvím výrazů, které v cílovém jazyce neexistují, a naopak. Často se to týká pojmů, které jsou nějakým způsobem spjaty s kulturou a zvyky dané země.

Obecně bychom mohli pojem „přeložitelnost“ definovat jako „míru, do jaké je možno překládat z jednoho jazyka do druhého“ (Hatim: 2004, 353) či „možnost převodu významu z jednoho jazyka do druhého, aniž by prošel radikálními změnami“ . (Baker: 1997, 273).

Pokud narazíme na nějaký pojem, který se v jednom jazyce vyskytuje a ve druhém nikoliv, nezbude nám, než se pokusit jeho význam nějak opsat či přiblížit.

Jak už jsme si uvedli, tento problém se bude nejčastěji týkat pojmů, které přímo souvisí s kulturou dané země, jak jsou kupříkladu svátky, názvy tradičních oděvů, nejrůznějších pokrmů apod.

Jako konkrétní příklad tohoto jevu si vezmeme názvy dvou poměrně známých čínských pochutin, a to 饺子 (jiǎozi) a 包子 (bāozi). Jednou z možností při překladu je ponechat název v originále v příslušné transkripci a kupř. v závorce dané pojmy vysvětlit. Rovněž bychom mohli jako náhradu za tyto výrazy použít česká slova označující pokrmy, jež se těm původním podobají tvarově, takže v případě *jiaozi* by to byly „taštičky“ či „pirožky“ a namísto *baozi* bychom uvedli „knedlíčky“ či „knedlíky“. Není to samozřejmě přesné, ovšem čtenář si může tímto způsobem udělat alespoň přibližnou představu, o jaké pokrmy se jedná. Je také možné (a často se to právě takto uvádí) přidat před dané substantivum přídavné jméno „čínský“ („čínské taštičky“, „čínské knedlíčky“). Pro jistotu můžeme samozřejmě i v tomto případě doplnit další vysvětlení, kupř. ingredience, způsob přípravy apod.

2.1 Překlad slov vyjadřujících příbuzenské vztahy

V čínské společnosti hrála vždy rodina a rodinné vztahy zásadní roli, což se také odráží v množství výrazů z této oblasti. Pro mnoho takovýchto pojmů, které musíme v češtině vyjádřit dvěma slovy, existuje v čínském jazyce specializovaný výraz.

V čínském jazyce je kupř. důležité, zda je daný příbuzný z otcovy či z matčiny strany, je-li mladší nebo starší než mluvčí apod. Například v češtině máme jeden výraz pro babičku a nezáleží na tom, zda pochází z matčiny či otcovy strany. V čínštině jsou pro to ovšem

k dispozici dva různé pojmy. Babička z otcovy strany je tedy 奶奶 (nǎinai) a z matčiny strany 外婆 (wàipó). Román Boženy Němcové *Babička* se tedy do čínštiny překládá jako 外祖母 (wàizǔmǔ), což je synonymum k již zmíněnému slovu 外婆.

Pro ilustraci se nyní podívejme na následující tabulku, v níž uvidíme, kolika různými způsoby se v čínštině dají vyjádřit pojmy „strýc“ a „teta“. V češtině máme pouze jeden základní výraz, upřesnění probíhá formou vhodných přívlasků.

znaky	pinyin	význam
伯父	bófù	otcův starší bratr
叔父	shūfù	otcův mladší bratr
姑父	gūfu	manžel otcovy sestry
舅父	jiùfù	matčín bratr
姨父	yífu	manžel matčiny sestry

znaky	pinyin	význam
姑母	gūmǔ	otcova sestra (vdaná)
伯母	bómǔ	manželka otcova staršího bratra
婶母	shěnmǔ	manželka otcova mladšího bratra
姨母	yímǔ	matčina sestraf
舅母	jiùmǔ	manželka matčina bratra

Kromě těchto výrazů, které mají formálnější charakter, existují i familiérnější slova, která se tvoří většinou zdvojením prvního znaku, například 伯伯, 叔叔, 舅舅 apod. Ovšem pozor, zdvojením znaku 姑, tedy 姑姑, nedostaneme hovorový výraz pro manžela otcovy sestry, ale pro otcovu sestru. Zdvojíme-li znak 姨, dostaneme výraz pro matčinu sestru apod. Při překladu do češtiny (či jiného jazyka) bychom nejspíše používali pouze obecný výraz „strýc“ či „teta“, pokud by ovšem nebylo v dané situaci nutné nějaké upřesnění.

V případě sourozenců máme opět v čínštině na rozdíl od češtiny specifické výrazy, které používáme podle toho, zda je sourozenec mladší, či starší než my sami.

znaky	pinyin	význam
哥哥	gēge	starší bratr
大哥	dàgē	nejstarší bratr
弟弟	dìdi	mladší bratr
姐姐	jiějie	starší sestra
大姐	dàjiě	nejstarší sestra
妹妹	mèimei	mladší sestra

Jak vidíme, přidáním znaku 大 (velký) před 哥 či 姐 dostaneme výraz s významem „nejstarší bratr“, případně „nejstarší sestra“. Pokud bychom přidali morfém 小, malý, mladý, před 弟 či 妹, dostaneme výraz podobný českému „bratříček“ či „sestřička“. 小弟 se potom navíc ještě používá jako familiérní oslovení mezi přáteli.

(55)

从这个小弟的口音判断，它应该是个河南人。

Z výslovnosti toho hochá si můžeme odvodit, že pochází z provincie Henan.

Navíc tímto výrazem můžeme odkazovat i sami na sebe (tzn. použít jej namísto zájmena 我, já), a to zejména opět ve společnosti přátel či známých:

(56)

小弟告辞了，兄台请留步，不必相送。

Musím už jít, nemusíš mě doprovázet, půjdu sám.

Podobně i výraz 大哥 může kromě svého základního významu označovat také vedoucího nějaké party či skupinky nebo to může být oslovení pro někoho, kdo je zhruba ve stejném věku jako mluvčí.

3 IDIOMY A USTÁLENÁ SPOJENÍ

3.1 *Definice*

Idiomy představují pro překladatele obzvlášť obtížný problém. Čínština je na různá idiomatická vyjádření skutečně bohatá. Než se pustíme do podrobnější analýzy, měli bychom se nejdříve pokusit o definici tohoto pojmu, která může být poněkud komplikovaná a různé zdroje se v chápání tohoto pojmu liší. Nejobecněji bychom idiom definovali jako „skupinu slov, jež představuje jedinou jednotku významu“ (Crystal, 463), nebo bychom také mohli říci, že význam idiomu (ustáleného spojení) se nedá odvodit z významu jeho jednotlivých složek (slov).

Čínské idiomy se většinou skládají ze čtyř znaků (jsou čtyřslabičné), takže se dají snadno rozpoznat. Na takovouto konzistentnost, co se ustálených rčení týče, v češtině ani třeba v angličtině nenarazíme.

Jak již jsme zmínili, definice idiomu uvádí, že jejich význam není možno odhadnout analýzou jednotlivých konstituentů. Jak ovšem ještě uvidíme, občas nám překlad jeho jednotlivých složek a analýza jejich vzájemných vztahů může o konečném významu mnohé napovědět.

3.2 *Míra průhlednosti*

Analýzou následujících idiomů si doložíme, že je možné zasadit je na jakousi škálu průhlednosti. Na jednom konci této stupnice by se nacházely idiomy, jejichž význam lze velmi snadno odhadnout, přeložíme-li si jeho jednotlivé složky. Na opačném konci bychom zase našli idiomy, jejichž význam je bez znalosti etymologie rozluštitelný jen těžko a bez pomoci slovníku se při jejich překladu neobejdeme. Celou situaci si budeme ilustrovat na několika konkrétních příkladech.

Nejdříve si tedy zkusme rozebrat a ukázat některé z „nejprůhlednějších“ idiomů. Vyznačují se jen malou mírou metaforičnosti a víceméně přímo poukazují na jistou situaci či vlastnost. Kupříkladu 自作自受 (zìzuòzìshòu), tedy zhruba sám-udělat-sám-přijmout. Pokud něco uděláme, musíme počítat s následky, které mohou být buď dobré, či špatné. V češtině bychom tedy nejspíše použili frazémy „co zaseješ, to sklidíš“ či „jak si kdo ustele, tak si lehne“.

Podívejme se nyní na idiom 雪中送炭 (xuě-zhōng-sòng-tàn). Jeho jednotlivé složky doslova znamenají sníh-ve-věnovat-uhlí, tedy volně převeveno asi jako „věnovat někomu uhlí, pokud je venku mnoho sněhu (velká zima)“. Snadno si pak odvodíme, že 雪中 zde představuje nějakou složitou situaci obecně (zdaleka se nemusí jednat jen o nepříznivé povětrnostní podmínky) a 送炭, tedy „věnovat uhlí“, symbolizuje pomoc v této nepříznivé situaci. Idiom bychom tedy mohli přeložit jako „poskytnout včasnou pomoc v nouzi“. Význam tohoto ustáleného rčení si tedy na základě analýzy jeho jednotlivých složek můžeme odvodit relativně snadno. Mnohé idiomy jsou založeny i na kontrastech. Podívejme se kupříkladu na tento: 牛刀割鸡 (niú dāo gē jī). V první části se hovoří o řeznickém noži (牛刀), tedy zřejmě o velkém a velmi ostrém. Ve druhé části se zase dočteme o krájení kuřat (割鸡). Výsledný doslovný překlad by tedy zněl „krájet kuřata řeznickým (příliš velkým) nožem“. Je tedy jasné, že zřejmě půjde o popis situace, kdy jsou jisté prostředky špatně či nepatřičně využity. A skutečně je tomu tak, jelikož význam tohoto idiomu je „používat velký talent k malicherným věcem“.

V některých případech můžeme dokonce vysledovat jistou podobnost s českými ustálenými rčeními. Podívejme se na idiom 反水不收 (fǎn shuǐ bù shōu), tedy převrátit-voda-záporka-sbírat, volně bychom tedy přeložili asi jako „rozlitou vodu není možné sebrat“, tedy „co se stalo, nemůže se odestát“. U nás máme podobné úsloví „plakat nad rozlitym mlékem“, tedy litovat něčeho, co nelze změnit. Zůstaňme u „vodních“ idiomů ještě na chvíli a rozeberme si 挑雪填井 (tiāo xuě tián jǐng), tedy nabírat-sníh-plnit-studnu. Podobně jako v předchozím případě se jedná o idiom, který poukazuje na činnost, která postrádá smysl. V češtině bychom ho mohli nahradit takovými úslovími jako „nabírat vodu sítem“ či „přelévat moře lžičkou“. Čínské 一石二鳥 (yī shí èr niǎo), tedy zabít dva ptáčky jedním kamenem, upomene na české „zabít dvě mouchy jednou ranou“. V angličtině má tento idiom stejnou strukturu jako v čínštině, tedy „kill two birds with one stone“.

U další skupiny idiomů nám ovšem analýza jejich jednotlivých konstituentů příliš nepomůže a k tomu, abychom je pochopili, potřebujeme znát jejich etymologii, tedy většinou příběh, který se s jejich vznikem pojí. Jako příklad si uveďme 凿壁偷光 (záo bì tōu guāng), doslova tedy doslova „udělat díru do zdi a krást světlo“. Při pohledu na tento doslovný překlad bychom se snad mohli i chybně domnívat, že se jedná o idiom vyjadřující nějaký negativní význam. Příběh pojící se s tímto idiomem ovšem svědčí o pravém opaku. Vypráví se v něm o chudém chlapci, který velmi toužil po vědění a vzdělání, jeho rodina však byla příliš chudá a nemohla si dovolit v noci svítit. Přes den hoch studovat nemohl, jelikož musel

pracovat. Proto tedy prorazil díru do stěny, z níž pronikalo do jeho pokoje světlo z domu bohatších sousedů, takže si v noci mohl přece jenom číst. Idiom tedy znamená „velmi pilně studovat“.

V další kapitole se setkáme s idiomem 叶公好龙, tvrdit, že máme něco rádi, ač se toho ve skutečnosti bojíme. I zde musíme znát příběh, který dal tomuto spojení vzniknout, jelikož ze samotného překladu idiomu, „pan Ye má rád draky“, se toho mnoho nedozvíme. Dalo by se říci, že je zde vypovězena pouze první část příběhu o muži, který měl velmi rád draky a tuto náklonnost prokazoval kupříkladu tak, že celý svůj dům, ale i věci denní potřeby vyzdobil dračími motivy. Když se pak skutečný drak jednoho dne doslechl, jak si ho pan Ye váží, rozhodl se ho navštívit. Jen co ale prostrčil hlavu oknem, pan Ye se dal ve strachu na útěk.¹ Ještě záhadněji může působit idiom 朝三暮四, tedy „ráno tři, večer čtyři“. Zároveň se jedná o příklad jednoho z mnoha čínských idiomů, v němž se vyskytují číslovky. Ani v tomto případě nemůžeme ze samotného překladu znaků odvodit význam. Uveďme si opět nejdříve ve stručnosti příběh, který se s tímto idiomem pojí. V dávných dobách žil jeden starý muž, který choval několik velmi chytrých opic, jež rozuměly lidské řeči. Když se dostavily těžké časy, musel stařík opicím omezit přísun jídla, a tak jim řekl, že od nynějška budou dostávat pouze tři kusy ovoce ráno a čtyři večer. To se opicím nelíbilo, a tak jim tedy stařík oznámil, že budou dostávat ráno čtyři kusy ovoce a večer tři, s čímž už byly spokojeny, ač samotný příděl stravy zůstal stejný. Dnes se tento idiom používá k označení člověka, který velmi snadno mění své názory a stanoviska, dříve se vztahoval k někomu, kdo se nechá snadno oklamat.

Vidíme tedy, že čtyřslabičné idiomy často představují jakési shrnutí příběhu či legendy, jejichž znalost nám může pomoci danému vyjádření lépe porozumět.

3.3 *Ekvivalence*

Ekvivalence je důležitý překladatelský pojem, s nímž se setkáváme právě především při překladu ustálených slovních spojení, idiomů, klišé, přísloví a podobně. Jedná se o typ překladatelského posunu, kdy jedna a ta samá situace (koncept) může být vyjádřena různými stylistickými i koncepčními metodami. (Hatim: 2004, 150) Na některé takové příklady jsme již narazili i v předchozí části práce.

¹<http://www.nciku.com/search/zh/detail/%E5%8F%B6%E5%85%AC%E5%A5%BD%E9%BE%99/49503>.

Ukažme si nyní příklad tohoto posunu na idiomu „nosit sovy do Atén“ či „nosit dříví do lesa“, tedy dělat něco zbytečného, nepotřebného, přebytečného. V angličtině je podobný koncept vyjádřen spojením „carry coals to Newcastle“, tedy „nosit uhlí do Newcastlu“, který platil za vyhlášenou těžební oblast. Vidíme tedy, že zde byla podoba idiomu ovlivněna geografickým aspektem. Podívejme se tedy nyní, jakými způsoby tento význam vyjádřit v čínštině. Mohli bychom najít dva idiomy, které mu svým významem odpovídají.

(57)

画蛇添足 (huàshétiānzú)

Nakreslit hada a přidat mu nohy. Udělat něco zbytečného, přebytečného.

在我看来，这样的规定似乎有画蛇添足之嫌。

Domnívám se, že takové pravidlo je poněkud přebytečné / zavání přebytečností.

如果没有专用采访证的记者也可以进行采访，那发放“专用采访证”的行为显然又是画蛇添足，多此一举。

Pokud mohou sbírat informace sbírat i reportéři bez zvláštního novinářského průkazu, tak je potom tato praxe zjevně naprosto zbytečná.

U druhé věty si můžeme povšimnout, že jsou vedle sebe položeny hned dva idiomy, které mají podobný význam (navíc je zde ještě 多此一举, tedy doslova udělat krok navíc). Tímto způsobem je možno dané tvrzení zdůraznit.

Tento postup, kdy se kombinují dva idiomy s podobným významem za účelem zdůraznění výpovědi, je poměrně častý.

(58)

我们在梅地亚的新闻中心，门庭若市、车水马龙，每天有上百名记者进进出出...

(http://news.xinhuanet.com/newmedia/2007-12/27/content_7322119.htm)

Nacházíme se v mediálním zpravodajském středisku, je tu skutečně nesmírně živo, každý den tudy projde (dosl. vchází a vychází) přes sto novinářů...

这一天，我的小屋又门庭若市，车水马龙。

Toho dne bylo v mém pokojíku opravdu živo.

V češtině bychom tedy tento důraz nejspíše vyjádřili použitím vhodného příslovce.

3.4 Vlivy na podobu idiomů

Idiomy v převážné většině pocházejí ze starých klasických textů a příběhů a právě tam můžeme nalézt klíč k jejich etymologii. Je to podobné jako v případě různých přirovnání a přísloví v evropských jazycích, která bývají odvozena kupříkladu z řeckých či římských mýtů, z bible nebo v případě anglicky mluvících zemí ze Shakespearových děl. Můžeme tedy prohlásit, že idiomy jsou u každého jazyka neoddelitelně spjaty s danou kulturou a zvláště vezmeme-li v potaz velký rozdíl mezi kulturou čínskou a evropskou, musíme předpokládat, že při převodu idiomů se setkáme s rozmanitými problémy.

Tyto rozdíly bychom mohli roztřídit do tří hlavních kategorií, zeměpisné, historické a náboženské. (Dong: 2007, 73)

3.4.1 Zeměpisné hledisko

U zeměpisného hlediska musíme brát v potaz kupříkladu polohu dané země, klimatické podmínky, faunu a floru, roli zemědělství ve společnosti apod. Rozeberme si nyní některé z těchto faktorů podrobněji. Podívejme se kupříkladu na idiomy, v nichž se vyskytují zvířata. Čím víc v dané oblasti lidé s daným zvířetem přicházeli do styku, tím častěji se objevuje v idiomatických vyjádřeních. Můžeme tedy předpokládat, že taková zvířata, která jsou běžná všude – např. pes a kočka – se budou poměrně frekventovaně vyskytovat v idiomech čínských i těch evropských (v této práci budeme srovnávat s idiomy anglickými a českými), avšak konotace mohou být různé. Je to dobře patrné třeba u takového zvířete, jako je kočka, která v Číně neměla zdaleka tak špatnou pověst jako v Evropě, kde byla vinou křesťanské pověrčivosti považována za ztělesnění ďábla.

S exotickými zvířaty, kupříkladu s tygrem, se naopak v čínských ustálených spojeních setkáváme velmi často, zato v češtině bychom žádný takový idiom nejspíše ani nenašli (snad kromě výrazu „tahat tygra za ocas“, který používáme, pokud hovoříme o nějaké riskantní činnosti, jež by pro nás mohla mít nepříznivé následky). Angličtina na tom v tomto ohledu není o mnoho lépe. *Oxford Dictionary of Idioms* uvádí pouze dvě spojení, a to „have a tiger by the tail“, což bychom mohli zhruba přeložit jako „mít za zády tygra“. Není bez zajímavosti, že variací tohoto idiomu je výraz „ride a tiger“, tedy jet na tygrovi, který do angličtiny vnikl právě přes čínštinu, a to na základě idiomu, jenž v překladu znamená „ten, kdo jede na tygrovi, nemůže snadno sesednout“. V čínštině nalezneme kolem dvou set idiomů, v nichž se tygr vyskytuje. Vzhledem k tomu, že tygr byl velmi obávaným tvorem,

jemuž byly přisuzovány až nadpřirozené schopnosti, nás asi nepřekvapí, že většina těchto idiomů má negativní význam. Lidé měli před tygrem takový strachuplný respekt, že se báli vyslovit jeho jméno a titulovali ho „král z hor“. Níže je vypsáno několik konkrétních příkladů. U každého z nich uvádíme vždy doslovný překlad, význam a kde je to možné i české ekvivalenty.

(59)

除狼得虎 (chúlángdéhǔ)

Jen co vyženeme vlka, je zde tygr. Dostat se z jedné nepříjemné situace do druhé.

Český ekvivalent: z bláta do louže, od čerta k ďáblu, z deště pod okap.

在古史上，贪官惩治贪官，新贪官取代旧贪官，换来换去，就是除狼得虎。

(http://www.sinology.cn/news/2008/whzx/200812/whzx_28016_3.shtml)

Za starých časů trestali hamižné úředníky jiní hamižní úředníci, noví hamižní úředníci nahrazovali ty staré, a tak to šlo pořád dál, prostě z bláta do louže.

(60)

为虎作伥 (wèihǔzuòchāng)

Dělat tygroví zlého ducha. Pomáhat zlému člověku.

České ekvivalenty: zaprodat duši ďáblu, zaprodat se ďáblu

显然当地政府及公安部门在为虎作伥。

(http://news.xinhuanet.com/forum/2005-03/16/content_2700947.htm)

Je zjevné, že tamější vláda i bezpečnostní složky pomáhají padouchům.

(61)

狼吞虎咽 (lángtūnhǔyàn)

Hltat jako vlk, polykat jako tygr. Jíst velmi nenasytně.

Český ekvivalent: hltat jako vlk, mít hlad jako vlk (přibližně)

pozn. v angličtině existuje dokonce přímo sloveso „to wolf“, které znamená nenasytně

hltat

有些人吃饭狼吞虎咽，速度极快，这节省了许多时间，但是食物进入身体之后，胃可就倒霉了，不得不超负荷工作。

(<http://info.qibebt.cas.cn/supply/service/showdetailiving/?liveid=22>)

Někteří lidé hltají jako vlk, velmi rychle, sice tak ušetří trochu času, ale poté, co jídlo vstoupí do trávicí soustavy, má žaludek smůlu, musí pracovat skutečně na plné obrátky.

(62)

谈虎色变 (tánhǔsèbiàn)

Stačí jen zmínka o tygrovi, a už zbledne. Jen při zmínce o něčem děsivém dostane strach.

因此一提起鲨鱼，人们往往会有谈虎色变之感。

(<http://wenwen.soso.com/z/q165910740.htm>)

A tak se tedy stačí o žralokovi jen zmínit a lidé už dostávají strach / a lidem už vstávají vlasy hrůzou na hlavě (pokud bychom chtěli použít volnější a obraznější překlad).

(63)

虎口拔牙 (hǔkǒubáiyá)

Tahat lvovi zub z tlamy. Podstupovat velké riziko.

Český ekvivalent: strkat hlavu do lví tlamy, vstoupit do jámy lvové

在这里救人无异于虎口拔牙...

(news.xinhuanet.com/zg/jx/2010-10/11/c_13551441.htm)

Záchranné práce jsou tam skutečně nebezpečné.

doslovněji: Zachraňovat tam lidi, to je totéž jako strkat hlavu do lví tlamy.

(hovoří se o těžko schůdném terénu)

Na základě uvedených příkladů si můžeme všimnout hned několika věcí, a to že ne vždy existuje v češtině podobné idiomatické vyjádření stejné skutečnosti, a proto musíme přeložit daný idiom opisně, volně. Je to dáno i tím, že čínština je na podobná vyjádření mnohem bohatší než náš jazyk a její idiomy jen s pomocí několika znaků vyjadřují poměrně komplexní myšlenky, které v češtině musíme rozepsat celou větou, případně i souvětím.

Našich pět příkladů ilustruje snad všechny emoce, které mají lidé s tygrem spojeny – strach, zlo, divokost, nenasytlost apod.

Při pohledu na příklady (59) a (61) zjistíme, že se zde vyskytují hned dvě zvířata, tygr a vlk, což je kombinace, kterou najdeme i v mnoha dalších idiomech. Dozajista je to proto, že obě zvířata mají podobné vlastnosti (jsou to nebezpečné a nenasytlé šelmy, které budí strach), a tak spolu mohou vytvářet tyto paralelní struktury. Navíc vlk, na rozdíl od kupříkladu již zmiňované kočky, má jak v evropské, tak i čínské kultuře spíše negativní konotace. V Číně symbolizuje lačnost, žravost a krutost (Guter: 2005, 205) a podobně je tomu i u nás. V posledním uvedeném příkladu (虎口拔牙) si můžeme povšimnout, že u nás máme podobný idiom, avšak figuruje v něm lev, který si s tygrem v nebezpečnosti dozajista v ničem nezadá.

(Čínských idiomů, v nichž se vyskytuje lev, ovšem mnoho nenajdeme, slovník idiomů [<http://cy.5156edu.com/>] uvádí pouhých 8. Je to snad tím, že se lev v Číně ve volné přírodě nevyskytuje, a proto s ním lidé jen málo přicházeli do přímého styku).

Již jsme zmínili i fakt, že v obou jazycích je na různá zvířata nahlíženo odlišně. Jako vhodný příklad tohoto jevu poslouží třeba „pes“, který se vyskytuje ve 134 idiomech. Ve staré Číně se sice věřilo, že pes dokáže zahánět duchy, ale všeobecně nepatřil mezi zvířata, která by se těšila zvláštní úctě, spíše naopak, a lidé si s ním spojovali různé špatné vlastnosti (Dong: 2007, 1), jak ostatně ještě uvidíme na příkladech. Snad je to způsobeno tím, že je značně podoben vlku.

(64)

狼心狗肺 (lángxīngǒufèi)

Vlčí srdce, psí plíce.

Být krutý / nevděčný.

Český ekvivalent: Mít srdce z kamene

父亲骂到：“你这狼心狗肺的东西，滚出去！”

(<http://zhidao.baidu.com/question/169442320.html>)

Otec na něj zakřičel: „Táhni, ty nezvedenče (lotře, zloduchu)!“

(65)

关门打狗 (guānméndǎgǒu)

Zavřít dveře a zbít psa.

Zablokovat nepříteli únikovou cestu a zlikvidovat ho.

Český ekvivalent (přibližný): Nahnat někoho do rohu, do úzkých

这也是毛泽东“关门打狗”的战略设想的要义。

(http://www.sznews.com/culture/content/2010-12/31/content_5219534_9.htm)

To je také součástí Mao Ce-tungovy útočné strategie typu „zablokuj nepříteli cestu a pak ho zlikviduj“.

(66)

帮狗吃食 (bāngǒuchīshí)

Pomáhat psovi jíst.

Pomáhat špatnému člověku konat zlo.

不过你帮狗吃食，扮演了恶鬼总管的角色，不但踢打学生，还残害好友，差点没把整个学校给毁了。

(<http://wap.tadu.com/book/348777/86/>)

Ale ty jsi napomáhal zloduchovi, sehrál jsi roli ďáblova pomocníka, nejenže ses pral se studenty, ale ještě jsi ublížil dobrému příteli a jen tak tak že jsi nezničil i celou školu.

(67)

狗拿耗子 (gǒunáhàozǐ)

Pes chytá myši.

Starat se o to, o co nemáme.

Český ekvivalent (přibližný):

Strkat nos do cizích věcí

(68)

狗彘不食 (gǒuzhìbùshí)

Nejí to ani pes, ani prase.

Velmi špatný, zkažený člověk. (Ani zvěř by se poté, co zemře, jeho masa nedotkla.)

Pes je zde tedy symbolem skutečně negativních vlastností a jevů, podobně jako vlk. Některé z těchto idiomů mají dokonce přímo morbidní nádech. V češtině pes až takto negativní konotace nemá. Převážně se jedná o ustálená spojení s neutrálním významem (dělat psí kusy, starého psa novým kouskům nenaučíš), případně pouze s mírně negativním (venku je ošklivě, že by tam ani psa nevyhnal, kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde, apod.)

Ještě než pole zvířecích idiomů opustíme, neměli bychom zapomenout na mytického draka. U nás bychom „dračí“ idiomy hledali jen stěží, zatímco v čínštině jich je, podobně jako u těch tygřích, takřka dvě stě, a drak se v nich často objevuje ve společnosti jiných zvířat. Opět si uveďme a rozeberme několik příkladů, včetně možných překladů.

(69)

叶公好龙 (yègōnghàolóng)

Pan Ye má rád draky.

Prohlašovat, že máme něco rádi, ačkoliv nám to ve skutečnosti to nahání strach.

对于教育, “叶公好龙”不行, 空喊口号也不行...

(<http://bbs.newsys.com/viewthread.php?action=printable&tid=10843>)

Co se týče vzdělání, nemůžeme předstírat, že je nám toto téma blízké, a přitom z něj mít obavy, nepomohou ani různá prázdná hesla (prohlášení)...

(70)

生龙活虎 (shēnglónghuóhǔ)

Mít energii jako drak a životní sílu jako tygr.

Být plný života.

Český ekvivalent: Mít sílu jako lev, překypovat životem.

可第二天, 他们又会生龙活虎地出现在表演场上。

(http://news.xinhuanet.com/edu/2008-08/15/content_9329330.htm)

Druhého dne se ovšem opět plní energie znovu objevili na pódiu.

(71)

白龙鱼服 (báilóngyúfú)

Drak se proměnil v rybu.

Panovník (či vysoký úředník) cestuje
v přestrojení a lidé se k němu chovají nenuceně.

(72)

望子成龙 (wàngzǐchénglóng)

Doufat, že se z dětí stane drak.

Vkládat naděje v potomky, doufat, že v životě
něčeho dosáhnou.

可是每年却总是有很多“望子成龙”的家长相信骗子的“鬼话”，屡屡上当。

(http://news.xinhuanet.com/legal/2007-09/19/content_6753093.htm)

Stejně se ale každý rok vždýcky najde mnoho rodičů, kteří doufají v zářnou budoucnost svého potomka a uvěří nesmyslných řečem podvodníků, jimž lidé sedají znova a znova na lep.

(73)

药店飞龙 (yàodiànfeilóng)

Dračí kosti z lékárny.

Být vychrtlý, vyhublý.

Český ekvivalent: Být vyhublý/vychrtlý jako kostlivec.

Z uvedených příkladů vidíme, že drak v idiomech symbolizuje širokou škálu pocitů a konceptů. Podobně jako tygr může představovat strach (叶公好龙), ale také pozitivní energii a sílu (生龙活虎, navíc zde máme opět idiom, v němž jsou zkombinována dvě zvířata, drak a tygr, symboly vitality). Příklad (71, 白龙鱼服) potom poukazuje na spojitost draka a panovníka (císařové se považovali za potomky draka). V příkladu (72, 望子成龙) je drak symbolem velikosti a naplnění cílů a nadějí, zatímco příklad (73, 药店飞龙), odkazuje na tradiční medicínu a víru, že dračí kosti mají magické schopnosti.

Vidíme tedy, že někdy je možné do jisté míry odhadnout význam idiomu již podle znaku zvířete, který obsahuje.

3.4.2 Historické hledisko

Při historickém hledisku bereme v potaz zdroje, odkud idiomy přicházejí. Jak jsme již zmínili, mohou to být významná literární díla a různé mýty či legendy. Úzce souvisí s hlediskem náboženským.

3.4.3 Náboženské hledisko

V Evropě vychází mnoho ustálených rčení, přísloví a idiomů z bible a křesťanských rituálů a zvyků. V odlišném kulturním prostředí Číny můžeme zase počítat s tím, že bude nemálo idiomů ovlivněno konfucianismem, buddhismem či taoismem a budou se v nich vyskytovat znaky typické pro tato náboženství či filozofické směry. Uveďme si tedy příklady několika „chengyu“ ovlivněných buddhismem. V každém z nich se objevuje znak 佛, jímž se označuje Buddha.

(74)

蛇心佛口 (shéxīnfókǒu)

Hadí srdce, Buddhova slova (řeč). Mluvit mile a vřele, ovšem v srdci mít zášť.

Český ekvivalent: na jazyku med, ale v srdci jed

佛口蛇心者最令我讨厌!

(<http://twitter.com/#!/yijiantiao/status/30826754402689024>)

Nejvíce jsou mi odporní ti, co mají na jazyku med a v srdci jed.

(75)

佛眼相看 (fóyǎnxiāngkàn)

Pohlížet na sebe Buddhovými očima. Chovat se jeden k druhému s láskou a dobrotou.

(76)

青灯古佛 (qīngdēngǔfó)

olejová lampa před soškou Buddhy osamělý život buddhistických mnichů
作为宗教界人士，一定要有使命感、责任感，耐得住寂寞、守得住清苦，少一世俗应酬，多一些“青灯古佛”....

(<http://qun.51.com/foduyouyuan/topic.php?pid=6581>)

Kdo chce vést náboženský život, musí mít smysl pro vyšší záměr, zodpovědnost, musí umět snášet osamocení, žít skromně a prostě, nesmí tolik dbát světských požitků a spíše přijmout roli poustevníka.

(77)

泥多佛大 (níduōfó dà)

Čím víc hlíny, tím je socha Buddha větší. Čím více následovníků vůdce má, tím větších úspěchů dosáhne.

U příkladu (74) existuje i v češtině hezké idiomatické vyjádření, na rozdíl od toho čínského ale nemá náboženský charakter.

Idiomy související s buddhismem samozřejmě nemusí obsahovat přímo znak 佛, ale také výrazy označující některý z konceptů souvisejících s tímto náboženstvím. Jako příklad si uveďme 三生有幸, což znamená mít neobyčejné štěstí – na buddhismus zde odkazují první dva znaky, 三生, tedy tři životy, tři reinkarnace (minulá, současná a budoucí).

3.5 Idiomy s čísly

Doposud jsme si idiomy členili na základě tematického hlediska, je ale možné provést i dělení dle jejich struktury. Velkou skupinu tvoří taková spojení, která obsahují číslovky. O jednom takovém idiomu jsme již hovořili – a to 朝三暮四. Nyní si uveďme další příklady, které si pak analyzujeme a pokusíme se mezi těmito idiomy vyhledat jisté zákonitosti.

Příklady idiomů, které obsahují pouze jednu číslovku:

一笑置之	přejít (něco) se smíchem
不二法门	jediný správný způsob
至再至三	opakovaně
家徒四壁	být nesmírně chudý (dosl. „mít pouze čtyři stěny“)
狼烟四起	poplach na všech čtyřech hraničních postech
眼空四海	opovrhovat všemi a vším
四战之地	místo, kde se bojuje bitva za bitvou
目迷五色	být oslněn pestrými barvami – být zmaten komplikovanou situací
六神无主	být šokován, k smrti vyděšen – být naprosto zmaten
别无二致	být naprosto stejný (navlas stejný)
八方呼应	ozvěna ze všech stran
志在四方	mít velké ambice

Příklady idiomů obsahujících pouze číslovky

三三四四	pár (lidí)
七七八八	různý, rozmanitý
十十五五	být neuspořádaný

Příklady idiomů obsahujících dvě stejné číslovky

一字一泪	co znak, to slza (velmi sentimentální text)
有一得一	právě tolik, tak akorát
一字一句	každé slovo
歪八竖八	být neuspořádaný
七纵七擒	porazit nepřítele trpělivostí

Příklady idiomů obsahujících číslovky, které za sebou na číselné ose bezprostředně následují:

乱七八糟	být ve velkém nepořádku
九变十化	velmi proměnlivý
一石二鸟	zabít dvě mouchy jednou ranou
五颜六色	pestrobarevný, mnohobarevný
二三其德	být nerozhodný
三心二意	být nerozhodný
十有八九	velmi pravděpodobně, nejspíše
四分五裂	rozložit se
五洲四海	celý svět
七嘴八舌	mluvit jeden před druhého

Příklady idiomů obsahujících dvě různé číslovky:

举一反三	dělat si závěry na základě jediného příkladu
九州四海	celá země
挑幺挑六	hledat na všem vady, být puntičkář
五花八门	rozmanitý, mnohotvárný

Skupina těchto „číselných“ idiomů je značně početná a jak vidíme z uvedených příkladů, je možné s jejich pomocí vyjádřit širokou škálu významů. V některých případech působí číslovky, které se v těchto idiomech objevují, náhodným dojmem, je ale možno vyčlenit jisté komponenty, které se vyskytují ve větším množství.

四面 (四方)	čtyři strany (čtyři světové strany, v přeneseném významu tedy všude, na všech místech)
四海	čtyři moře (oceány) – celá země / celý svět
五洲	pět kontinentů (celý svět)
八方	osm směrů kompasu – všechny strany
四壁	čtyři stěny (celý dům)
九州	výraz, jímž se poeticky označuje Čína

(Některé z těchto spojení jsou příklady idiomů, které se skládají ze dvou výrazů, jež jsou synonymické, kupř. 九州四海, 九州 je poetické označení Číny, či 五洲四海).

Za zvláštní zmínku stojí ještě idiom 十有八九, doslova tedy „desítka má osmičku a devítku“. V tomto případě si můžeme povšimnout, že znaky 有 a 九 se rýmují.

3.6 Zkracování idiomů

Čtyřslabičné idiomy mají ještě jednu zvláštní vlastnost, a to, že některé z nich je možné zkrátit na pouhé dva znaky, přičemž koncový význam se bude odvíjet od významu původního idiomu. (Meng:2007, 9). Jako příklad si uveďme výraz 画蛇添足, s nímž jsme se již několikrát setkali. Vezmeme-li z tohoto spojení pouze druhý a čtvrtý znak, tedy 蛇足, dostaneme výraz s významem „něco nadbytečného“.

3.7 Konkrétní příklady použití čtyřslabičných idiomů

Čtyřslabičná slovní spojení jsou často využívána k ozvláštnění nejrůznějších textů, převážně těch formálnějších, jako jsou kupř. projevy, novinové články (zvláště pokud je nutné textu dodat jistého zdání vzletnosti a bohatosti). Následující příklady jsou vybrány ze dvou projevů prezidenta ČLR – jelikož právě u takového formálního útvaru bychom mohli

očekávat zvýšenou frekvenci používání těchto čtyřslabičných spojení – a je tomu skutečně tak.²

(78)

举世瞩目的上海世博会即将落下帷幕。

Světová výstava v Šanghaji, která upoutala nebývalou (všeobecnou) pozornost, se právě chýlí ke svému konci (dosl. padá (za ní) opona).

(79)

本届世博会以“城市，让生活更美好”为主题，充分展示了丰富多彩的当代文明成就...

Heslem této výstavy bylo „lepší město, lepší život“ a podařilo se jí naplno předvést nejrozmanitější úspěchy současné civilizace...

(80)

...给人心旷神怡的精神享受 ...

...navodila lidem příjemnou a bezstarostnou náladu...

(81)

与此同时，世界经济快速发展，科技进步日新月异...

Zároveň se světová ekonomika velmi rychle vyvíjí a pokrok ve vědě přináší každý den něco nového...

(82)

...确定了解放思想、开动脑筋、实事求是、团结一致向前看的指导方针...

...pevně rozhodnutí osvobodit se od starých myšlenek, namáhat si hlavu, oddělit pravdu od lži a sjednotit se k dosažení našich vytyčených cílů...

(83)

...拨乱反正全面展开...

...nastolit všeobecný pořádek (dosl. vnést pořádek do chaosu)

² <http://www.expo2010.cn/a/20101031/000069.htm>; http://news.xinhuanet.com/observation/2011-03/30/c_121246609_2.htm

(84)

...**团结带领全党全国各族人民，承前启后，继往开来，竭力推进改革开放伟大事业，谱写了中华民族自强不息、顽强奋进新的壮丽史诗。**

...sjednotili vedení strany i celé země, vykročili do budoucnosti poučení z minulých chyb, nesli v sobě nadšení pro revoluci, ze všech sil se věnovali velkému úkolu reformních snah, pokračovali ve velkolepém odkazu čínského lidu, který vždy odvážně a neúnavně kráčel vpřed.

(85)

...**城乡面貌焕然一新。**

...podoba města i venkova se zcela proměnila (doznala závratných změn).

(86)

...**人民当家作主的权利得到更好保障。**

...právo lidí spravovat si své vlastní záležitosti je nyní mnohem lépe zaručeno.

(87)

...**同周边国家睦邻友好不断深化...**

...a zároveň neustále prohlubujeme dobré a přátelské vztahy se sousedními zeměmi...

(88)

...**党内法规更加完善，反腐倡廉建设深入推进...**

...vnitřní regule strany jsou ještě propracovanější, bojuje se proti korupci a podporuje se čestné jednání...

(89)

30 年来，国际局势风云变幻...

Situace před třiceti lety se vyznačovala neustálými změnami...

(90)

...**党和人民始终同心同德...**

...lidé a strana byli vždy naprosto jednotní (jedno a totéž)...

(91)

...**展现了阔步前进的 13 亿中国人民的伟大力量...**

...neskutečná síla více než miliardy Číňanů, jejichž pokrok proběhl mílovými skoky...

Z rozsáhlých projevů jsme si zde uvedli pouze několik příkladových vět, ale i ty postačují k tomu, abychom si udělali představu o povaze tohoto a podobných typů textu. Naplňuje ho řada vyprázdněných frází o „novém“ socialismu a pokroku s ním spojeným.

Čtyřslabičná spojení jsou zde použita převážně pro jisté vyšperkování a ozdobu nudného projevu. Z příkladů (82) a (84) vidíme, že čtyřslabičná slovní spojení mají často tendenci vytvářet jakési řetězy, tzn. že jich mluvčí či spisovatel použije hned několik těsně za sebou. Je také možné použít různá čtyřslabičná spojení k vyjádření stejného či podobného významu – daná myšlenka je pak tímto způsobem zdůrazněna.

Rovněž si můžeme povšimnout, že tato spojení se mohou ve větě objevovat na pozici různých větných členů – ať už je to přívlastek, přísudek, předmět či příslovečné určení.

Také se nám znova potvrzuje, že čínské idiomy mohou vyjadřovat skutečně velmi širokou škálu významů, často značně specifických, jejichž převod do češtiny není vždy snadný – mnohdy nám nezbude, než se uchýlit k překladu volnějším či přibližnému, avšak alespoň to nejpodstatnější ze smyslu původního vyjádření by mělo zůstat v rámci překladatelského posunu zachováno.

4 CHINGLISH – ANALÝZA PŘEKLADATELSKÝCH CHYB

4.1 Úvod do problematiky

Velmi cenným zdrojem pro analýzu překladatelských chyb z čínštiny do angličtiny jsou nejrůznější cedule a nápisy, případně popisky výrobků vyrobených v Číně. My si nyní na konkrétních příkladech ukážeme typy chyb, jichž se překladatelé nejčastěji dopouštějí, a pokusíme se najít odpověď na otázku, proč tomu tak je. Nejdříve si vždy uvedeme původní text, následně jeho překlad do angličtiny. Tento výsledný anglický text se pokud možno pokusíme převést do češtiny tak, abychom zachovali ráz chyb, které obsahuje.

Jelikož jsou na těchto nepovedených a často nesrozumitelných překladech dobře patrný rozdíly mezi čínštinou a evropskými jazyky obecně, věnujeme jim zde větší prostor.

Abychom si lépe uvědomili povahu některých chyb, nastiňme si nejdříve ještě ve stručnosti jistá specifika spojování vět v čínštině.

4.1.1 Spojování vět

V češtině jsme zvyklí na to, že vztahy mezi větami v souvětí jsou vždy přesně určeny příslušnými spojovacími výrazy. V čínštině samozřejmě takové spojovací výrazy existují také, ale velmi často se setkáváme s tím, že jsou vypuštěny a nám nezbyvá, než vzájemný vztah mezi nimi určit z kontextu a porovnáním obsahu a významu jednotlivých vět.

Děje se tak většinou (ale zdaleka ne vždy) ve větách, jejichž vzájemný vztah je dostatečně jasný i bez dodatečných spojovacích výrazů (jejich použití je zde fakultativní). (Ross: 2007, 346) Vzájemné významové poměry mezi těmito větami mohou být velmi různorodé. Uveďme si alespoň několik příkladů

(92)

十几年没见了，她还是很年轻。	<i>Přestože ji už přes deset let neviděl, stále vypadá velmi mladě.</i>
时间不早了，咱们走吧。	<i>Jelikož je už pozdě, měli bychom vyjít.</i>
不喜欢不买。	<i>Jestliže se ti to nelíbí, tak si to nekupuj.</i>

V těchto případech je tedy nutné pozorně obsah obou vět posoudit, abychom poměr správně určili a byli schopni přijít se správným překladem.

4.2 Konkrétní příklady chyb

4.2.1 Cedule a oznámení

4.2.1.1 Nedostatky morfologické a syntaktické

(93)

小心坠河

Carefully fall to the river

*Do řeky padejte **opatrně***

Již jsme si zmiňovali, že jednou z vlastností čínštiny je, že má tendenci k poměrně stručnému vyjadřování. Příjemce vzkazu si tedy sám musí odvodit to, co není vyjádřeno, tzn. doplnit si v duchu chybějící spojky, předložky apod. Při převodu do jiných jazyků je už ovšem nutné být explicitnější. Pokud bychom si toto čtyřslabičné upozornění přeložili doslovně, dostaneme pouze „opatrně / spadnout do řeky“. Nemáme zde žádný zápor, ten je ovšem poměrně snadné si v daném kontextu odvodit (cedule s tímto nápisem se nacházela poblíž říčního břehu). V angličtině i češtině tento zápor ovšem vyjádřit musíme, jinak věta nabývá naprosto opačného významu. Chybně byl ovšem převezen i výraz 小心. Už jsme si v úvodu uváděli, že v čínštině není kategorie slovních druhů tak pevně ukotvena, což samozřejmě při překladu z tohoto jazyka způsobuje problémy – 小心 může znamenat opatrný i opatrně.

(94)

水深一米，注意安全

Careful water

Opatrná voda

I v tomto případě se jedná o podobný problém jako výše. I zde se překladatel uchýlil k přílišné stručnosti a navíc vybraná kombinace přídavného jména „careful“ (opatrný) a „water“ (voda) je nevhodná, jelikož neživotná věc může být opatrná jen stěží. Lépe bychom tedy smysl původního upozornění vyjádřili takto: „Beware, deep water“ nebo „Beware, the water is deep here“. Doslovný překlad v tomto případě zní: „Voda je zde jeden metr hluboká, dbejte osobní bezpečnosti“. Je sice pravda, že i značně „okleštěnému“ překladu „Careful water“ by cizinec na daném místě nejspíše rozuměl, nepochybně by ale byl přinejmenším zmaten.

(95)

投诉电话

Complaining telephone

Telefon, který si stěžuje

Adjektivum utvořené od slovesa „to complain“ přidáním přípony „-ing“ se nemůže pojit s neživotným podstatným jménem. Toto slovo bychom spíše očekávali v jiné kombinaci, kupř. „complaining guest“ (host, který si stěžuje), či „complaining customer“ (zákazník, který si stěžuje) apod. Telefon, jako neživý předmět, si ovšem stěžovat nemůže. Ani v tomto případě ovšem nevhodně zvolené adjektivum nebrání porozumění dané cedule, může ovšem mást. I zde by bylo lepší daný koncept vyjádřit poněkud jednoznačněji, kupř. „You can use this telephone to make complaints“ (Tímto telefonem nám můžete sdělovat své stížnosti). To, že anglická přípona „-ing“ činí čínským překladatelům potíže, dokládá i následující příklad.

(96)

雷雨天气，禁打手机

Speaking Cellphone is strictly prohibited **when** thunderstorm

Mluvicí telefon je přísně zakázán když bouře

Vazba „speaking cellphone“ by v tomto případě znamenala, že mluví samotný telefon, což je nesmysl. Mnohem elegantnějším řešením by byla kupř. vazba „using cellphones is strictly prohibited...“. Navíc si zde můžeme povšimnout nevhodně použitého výrazu „when“, který se pouze se samotným podstatným jménem pojit nemůže (povšimněme si ale, že v původní verzi se neobjevuje žádný výraz, který by „bouřlivé počasí“ zasazoval do nějakého konkrétního časového rámce, mohli bychom za něj připojit již zmiňovanou vazbu ...的时候, tedy „během něčeho, v průběhu něčeho“). V angličtině by tomu tedy odpovídalo příslovce „during“, „during thunderstorm“.

Již jsme zmiňovali, že mnoho těžkostí při překladu z čínštiny vyplývá z její tendence k velmi stručnému vyjadřování, kupř. bez uvedení spojek, které by naznačovaly vztahy mezi větami. Dokazuje to i následující příklad:

(97)

有困难，直接找“旅游 110”

***Be in trouble**, directly call 110

Máte problémy, zavolejte 110

I v čínštině bychom samozřejmě mohli vztah mezi danými větami vyjádřit explicitněji, kupříkladu za použití spojek 如果, 要是 apod.

要是有困难, (就)直接找“110”

Vztah mezi oběma větami je nicméně dostatečně jasný i bez tohoto upřesnění, a tak nebylo nutné jej uvádět. Anglická věta je sice v této podobě gramaticky špatně, ovšem i tak je dostatečně jasná, co se překladatel pokoušel sdělit.

(98)

此处危险

Be Dangerous

Bud'te nebezpeční

V tomto případě překladatel sice zvládl správně převést do cílového jazyka výraz 危险, „nebezpečný“, ovšem po gramatické stránce je celé upozornění naprosto chybné, jelikož příjemcům namísto toho, aby je před nebezpečím varovalo, nařizuje, aby byli sami nebezpeční. S touto záměnou indikativu za imperativ se setkáme ještě i v dalších příkladech. Správný (doslovný) překlad by samozřejmě zněl „This place is dangerous“ (Toto místo je nebezpečné), ale stačilo by prostě jen „Danger!“. Porozumění by dozajista nebránilo ani vynechání sponového slovesa „být“ („This place dangerous“) případně jeho použití ve špatném tvaru („This place be dangerous“). Nejedná se sice o ideální řešení, ale i s těmito chybami by bylo upozornění srozumitelnější než tato verze.

(99)

帶好孩子，小心落水

Take the child, fall into water **carefully**.

Vezměte dítě a spadněte do vody opatrně.

První část by se s jistými výhradami dala považovat za správně přeloženou, ovšem v kombinaci s druhou větou souvětí působí naprosto nevhodně. Překladatel si opět neuvědomil, že se jedná spíše o upozornění, nikoliv o přímý rozkaz (Dávejte pozor na děti, *aby nespadly do vody*).

(100)

小心触点

Get an electric shock **carefully**.

Elektrický šok dostávejte opatrně.

Již třetí příklad, v němž se poměrně komickým způsobem kombinují dvě chyby. Jednak je to nevhodně utvořený imperativ, takže místo toho, aby věta varovala před nebezpečím elektrického šoku, příjemce nabádá, aby si jej sami způsobili, a také (podobně jako v předchozích příkladech) naprosto nevhodně použité příslovce „carefully“ (opatrně). Nezbyvá nám než doufat, že si žádný ze zahraničních turistů nevezme takto nevhodně přeložený vzkaz k srdci. Následující příklad ilustruje velmi podobný jev, tentokrát jsou ovšem lidé nabádáni, aby opatrně uklouzli či se udeřili do hlavy.

(101)

小心滑落

Slip **carefully**

Uklouzněte opatrně

(102)

小心碰头

Carefully bang head.

Udeřte se do hlavy opatrně.

(103)

小心滑倒

Slip and fall **carefully**.

Uklouzněte a upadněte opatrně.

(104)

请保持清洁

Please keep **cleaning**.

Prosím nepřestávejte uklízet.

V příkladu (104) byla zbytečně použita přípona „-ing“ (která, jak jsme si mohli povšimnout i v předchozích případech, je pro překladatele kamenem úrazu). Vazba „keep ...ing“ znamená „dělat něco neustále, bez přestávky“, což zde rozhodně tvůrce vzkazu neměl na mysli.

(105)

排队我文明，礼让让我快乐

Staying in queue makes me **civilization**, giving turns makes me happy

Stát v řadě ze mě dělá civilizaci, střídání mi přináší radost

Podobných vývěsek jako tato najdeme v ČLR nemálo. Většinou se na nich objevují různá propagandistická hesla či připomínají občanům, že si mají hledět slušného chování, podobně jako tato. My si zde opět můžeme všimnout, jak úsporně je daný vzkaz vyjádřen. Překladatel se nedokázal vypořádat se slovem 文明, tedy „civilizace“, ale rovněž „civilizovaný“. V čínštině má toto slovo pro obě varianty stejnou podobu, v angličtině ovšem musíme ovšem použít tvar „civilized“ (civilizovaný). Podobná tendence zcela nevhodně používat podstatná jména tam, kde se dle gramatických pravidel nemohou objevit, je patrná i u jiných příkladů, které si uvádíme níže.

(106)

文明参观，讲究卫生

Visit in ***civilization**, pay attention to hygiene.

Navštěvujte v civilizaci, dbejte na hygienu (čistotu).

Výraz 文明 se na různých vývěskách vyskytuje často, nicméně málokdy bývá ve výsledném překladu uveden ve správném tvaru.

(107)

爱护文物，人人有责

It's duty of us that ***obligation** the cultural relic

*Je naší povinností že *povinnost (závazek) kulturní památku*

Správný překlad by zde měl znít „It is our duty to protect the cultural relic“. Doslovný překlad původního sdělení by zněl zhruba „chránit kulturní památku, každý člověk nese zodpovědnost“. Můžeme si povšimnout zdvojení znaku 人, čímž se zde naznačuje význam „každý člověk“, tedy 每个人都有责。

(108)

请勿停留

Prohibition pause.

**Prohibice zastavení.*

(109)

非公共区

Unpublic Area

**nevhodně utvořený zápor*

Zde se překladatel pokoušel zřejmě naznačit, že se jedná o neveřejnou oblast, kam mají přístup pouze zaměstnanci. Podařilo se mu takto ovšem vytvořit slovo, které v cílovém jazyce neexistuje. Neuvědomil si zřejmě, že v angličtině je možné zápor vyjadřovat hned několika předponami v závislosti na daném adjektivu. Zde by byla správnou variantou možnost „non-public“ area.

不可回收

***Unrecycling**

**neexistující slovo*

I zde překladatel nevhodně utvořeným záporem přivedl na svět neexistující slovo. Podívejme se ještě, jak se s daným problémem vyrovnali jinde:

(110)

不可回收垃圾

***Organism Rubbish**

„Organism Rubbish“, což tedy má zřejmě znamenat nerecyklovatelný organický odpad (správně tedy „organic waste“), je zde myšleno jako protiklad právě k odpadu, jehož recyklace je možná (tedy 可回收垃圾).

Z následujícího příkladu je patrné, že překladatelé „nevytváří“ neexistující slova pouze přidáváním záporok, ale i jinými způsoby. Na letišti v Šanghaji mají turisté možnost pokochat se následujícím oznámením:

(111)

超大行李提取

Overbig Baggage

V tomto případě byly prostě jen doslovně převedeny oba znaky, z nichž se spojení 超大 skládá, aniž si přitom ale překladatel uvědomil, že výraz „overbig“ v angličtině neexistuje. Pro vyjádření významu „nadměrné zavazadlo“ se běžně používá termín „excess baggage“.

(112)

一旦失窃报警。

If you are **stolen**, call the police at once.

Jestliže jste ukradeni, okamžitě volejte policii.

Zde se sice překladatel nenechal ovlivnit sklonem čínštiny ke stručnosti vyjadřování a výslednou větu patřičně rozvedl (kupříkladu větu uvedl spojkou „pokud“, kterou v původní verzi nenajdeme, je přítomná pouze implicitně), problém již ovšem nastal v rovině gramatické i lexikální. Překladatel si zde totiž neuvědomil, že sloveso „to steal“ v tomto kontextu v trpném rodě použít nelze – není možné říci „*I was stolen“ nebo „*He was stolen“. Osoba ukradena být nemůže, leda tak unesena (v češtině bychom to mohli přirovnat ke dvojici okrást/ukrást). Správně by tedy mělo být „if you were robbed“ či ještě lépe „if you have been robbed“ .

(113)

警告，小孩禁止在此玩耍，当心危险

Warn, the child **forbids playing** here, take care **dangerously**.

Varování, dítě zakazuje si zde hrát, dávejte si pozor nebezpečně.

Zde překladatel zcela zjevně pozapomněl na rozdíly ve slovosledu mezi angličtinou a čínštinou. Neuvědomil si, že pokud by chtěl, aby bylo v první větě souvětí podmětem dítě, musela by být v trpném rodě, aby se zachoval význam původního sdělení. Navíc by bylo asi mnohem přirozenější říci, že si zde nesmějí hrát „děti“ než „dítě“ (jak jsme si již uváděli výše, podstatná jména v čínštině můžeme chápat v množném i jednotném čísle a až podle kontextu se rozhodujeme, která z těchto variant je vhodnější, jen pokud na tom nezáleží, můžeme vybrat kteroukoli z nich, zde je ovšem zcela jasně vhodnější užít plurál).

V druhé části se překladatel dopustil jiné časté chyby, která se týká nesprávného používání adverbíí (již jsme měli možnost se přesvědčit, jaké problémy překladatelé mají s příslovcem „carefully“, opatrně). V tomto případě měl použít poměrně běžnou ustálenou vazbu „beware of danger“ (Pozor, nebezpečí).

Tyto problémy dozajista plynou právě z oné nejasné hranice mezi slovními druhy v čínštině. V češtině již při pohledu na dané slovo (i v izolaci) můžeme snadno určit, ke kterému slovnímu druhu patří. Do jisté míry to platí i v angličtině, ač mnoho slov má naprosto stejnou podobu pro více slovních druhů (kupř. již zmiňované slovo „milk“ může v závislosti na svém postavení ve větě znamenat „mléko“, „mléčný“ i „dojit“). Stejně tak 危险 může znamenat „nebezpečný“, „nebezpečí“ i „nebezpečně“. Opravdu si ale nelze dávat „nebezpečně pozor“, to je naprosto nesmyslná kombinace.

4.2.1.2 Nedostatky lexikálního rázu

(114)

有毒有害垃圾

Poisonous and **evil** rubbish

*Jedovaté a **zlé** smetí.*

Cedule s tímto oznámením byla umístěna nad odpadkovým košem. Z gramatického hlediska je překlad správný, sémanticky ovšem nikoliv. I v předchozích příkladech jsme již viděli, že překladatelé z čínštiny mají potíže se správnou kombinací adjektiv a podstatných

jmen. Smetí sice může být jedovaté, „poisonous“, ale jen stěží zlé, „evil“ (to snad jediné v nějaké postapokalyptické sci-fi). Překladatel zde měl spíše zvolit výraz „harmful“ („zdraví škodlivé“).

(115)

有您的参与，垃圾不会无家可归

If you would like to join us, rubbish will never be **homeless**.

Pokud se k nám chcete přidat, smetí už nikdy nebude bez domova.

Zde máme příklad naprosto nevhodného překladu čtyřslabičného idiomu, jehož význam sice je „být bez domova“, „bezcílně se někde potulovat“, avšak při překladu je vždy nutné přihlížet k tomu, k jakému podstatnému jménu se daný idiom pojí (kupř. zda je to substantivum životné či neživotné, označuje-li zvířata či osoby apod.) a až podle této skutečnosti volit správný překlad a mít se přitom na pozoru před přílišnou doslovností. Překladatel zde chtěl dozajista vyjádřit, aby lidé odpadky neodhazovali všude kolem, ale pouze tam, kam patří, tedy do koše (ten by se sice dal považovat za jakýsi „domov odpadků“, ovšem zrovna v tomto případě není poetické vyjadřování příliš na místě). V angličtině se k vyjádření tohoto významu (tedy aby lidé neodhazovali odpadky) používá prostá fráze „no littering“.

(116)

请勿乱扔垃圾

No not **disorder** rubbish here

**Ne, ne, žádné nepořádné smetí zde*

Zde příkládáme ještě jeden důkaz toho, že v Číně skutečně nevědí, jak turisty požádat, aby kolem sebe neodhazovali smetí. Již bylo zmíněno, že k tomu stačí jednoduchá ustálená fráze „no littering“. V tomto případě ještě překladatel navíc nesmyslně použil dvě záporky, jako by nevěděl, která z nich je v této situaci vhodná – samozřejmě ta první, záporka „not“ se používá k negaci sloves (do *not*, is *not*). Slovo „亂“ zde bylo převedeno jako „disorder“, to je ovšem pouze substantivum a zde je použito jako adjektivum, což samozřejmě není možné.

(117)

请勿乱扔杂物

Please Don't Throw Rubbish Away

Smetí prosím neodhazujte

Tentokrát je sice věta gramaticky přeložena správně, nicméně ve výsledku není zohledněno příslovce 乱 – které naznačuje, aby smetí nebylo odhazováno neuspořádaně, mimo koše.

(118)

除了足迹和微笑，

什么都不要留下

To Be a Civilized Citizen

Littering Prohibited

Abyste byli civilizovaným občanem,

je zakázáno odhazovat smetí

Překladatel si sice tentokrát na již zmiňovaný výraz „littering“ vzpomněl, výsledný převod ovšem originálu odpovídá jen málo. V původní verzi se doslova píše „kromě stop a úsměvu zde nic jiného nezanechávejte“. Jedná se tedy o relativně obrazné a poetické vyjádření, s jakými se občas u podobných oznámení setkáváme. Nejspíše je tomu tak proto, aby si kolemjdoucí daného oznámení snáze všimli a upoutalo jejich pozornost. Anglický překlad na sebe ovšem poutá pozornost spíše nechtěnou – ať už kvůli chybné gramatické struktuře či zbytečné šroubovanosti.

(119)

残疾人专位

Deformed Man End Place

Konečné místo pro deformované (zmrzačené)

Tady se nám sešlo hned několik nevhodně zvolených výrazů. Především je to překlad adjektiva 残疾 jako „deformed“, což je krajně nevhodné. Takové označení postižených může působit až urážlivým dojmem. Mnohem lepším řešením by bylo „handicapped“ či „physically

disabled“, ovšem rozhodně ne „deformed“. Ani „end place“ není správný překlad výrazu 专位, který zde má význam „místo vyhrazené (pro postižené)“, tedy žádné „konečné místo“.

Stejně nezvládnuté překlady tohoto slova najdeme i v následujících příkladech:

(120)

残疾人厕所

Deformed man toilet

WC pro deformované

(121)

残疾人专用

Special for **deformed**

Zvláštní pro deformované

Občas se můžeme setkat ještě s méně vhodným překladem tohoto slova, a to „crippled“ („cripple’s lane“).

(122)

数码快速冲印

Digital Picture Fast **Flushing**

Rychlé splachování digitální fotografií

Těžko říci, co by si zahraniční turista před vstupem do tohoto podniku pomyslel, snad že se zde může za poplatek velmi pochybným způsobem zbavit nepovedených snímků z dovolené. Překladatel se zde totiž dopustil té chyby, že ze slova, skládajícího se ze dvou znaků, přeložil pouze ten první, a to 冲 (splachovat, oplachovat), zatímco druhý ignoroval, čímž výsledný význam posunul do naprosto odlišné roviny.

I v následujícím příkladu uvidíme, že překladatelé mnohdy jako by vůbec neuvažovali nad výsledným významem přeloženého sdělení a náhodně zvolili ten nejméně vhodný výraz.

(123)

游客休息处

Tourist **breathing** place

Místo, kde mohou turisté dýchat

Zde se jedná o další příklad stejného jevu jako v minulém příkladu, jen s tím rozdílem, že tentokrát se překladatel zaměřil na druhý znak (息) z dvojslabičného slova 休息, který kromě jiného nese význam „dech“.

(124)

烫衣间

***Burn** the dress

Spálit šaty

Jak slovo „pálit“, tak „žehlit“ sice mají něco společného s ohněm či žářem (to také naznačuje radikál prvního znaku), ovšem důsledky těchto činností jsou (nebo by alespoň měly být) vcelku rozdílné. Překladatel zde prostě opět doslovně převedl oba dva znaky do cílového jazyka, aniž reflektoval jakýkoli logický vztah mezi nimi.

S nevhodně užívaným slovesem „burn“ se můžeme setkat i v překladech názvů pokrmů (těm věnujeme samostatnou kapitolu, ovšem tento příklad uvedeme již zde, jelikož se sem hodí):

(125)

烧味双拼套餐

***Burns** the taste double to put together with rice.

?**Spálí chuť dvojitě aby položil spolu s rýží*

Základní význam znaku 烧 je sice „pálit, hořet“, ostatní významy jsou pak od tohoto nějakým způsobem odvozeny (podobně jako u předchozího příkladu s 烫). V tomto kontextu samozřejmě jde ovšem o význam „dusit“.

(126)

阁下，您好，此水不能直接饮用，请注意身体健康。

Your excellency, hello, this should not directly for drinking water, please note that health.

Vaše excellence, dobrý den, toto by nemělo přímo pitná voda, prosím vezměte na vědomí, že zdraví.

Ač je celé toto upozornění přeloženo velmi pochybně, my se zde zaměříme především na oslovení, které je zde vzhledem k okolnostem zvoleno nevhodně. V čínštině najdeme množství výrazů, jimiž je možné vyjádřit druhým respekt a úctu, při jejich překladu ovšem musíme být značně obezřetní. Oslovení „Your Excellency“, „Vaše Excellence“, si spojujeme s různými státními funkcionáři a jinými vysoce postavenými osobami, které by se jen stěží pohybovaly v místech, kde byla taková cedule vyvěšena.

Výběr vhodného výrazu tedy pro překladatele představuje značný problém. Mnohdy zvolí takový výraz, který v sobě sice částečně nese význam původního slova, ale pro danou situaci je naprosto nevhodný, jelikož působí stylisticky nepatřičně, např. příliš odborně či zastarale.

(127)

硬席候车室

Rigidity waiting lounge

Výraz „硬席“ znamená prostě „tvrdé ležení/sezení“, což je ta nižší a méně pohodlná třída vagónů brázdících železnice v ČLR. Výraz „rigid“ (tedy rigidní) si v angličtině i v češtině spojujeme především s abstraktními koncepty (rigidní chování, rigidní pravidla apod.) anebo jej používáme v odborných vědeckých textech. Zde bylo ještě navíc od tohoto přídavného jména utvořeno substantivum „rigidity“, které je na tomto místě naprosto nevhodné a byl tak zcela zamlžen význam původního sdělení.

4.2.2 Překlady názvů pokrmů

Nahlédneme-li v ČLR do jídelního lístku, v němž jsou názvy pokrmů přeloženy do angličtiny (či jiného jazyka), dozajista nám bude nejednou vrtat hlavou, co vlastně dostaneme, když si dané jídlo objednáme. Mnohdy, jak uvidíme, by taková krmě mohla být i životu nebezpečná.

Obecně můžeme prohlásit, že zde najdeme kombinaci všech druhů chyb, které jsme si rozebírali již výše. Navíc se zde překladatelé vždy doslovně pokoušejí přeložit význam jednotlivých znaků, které ovšem jen málokdy napovídají něco o tom, jaké jídlo ve skutečnosti je či jakým způsobem je připravováno. Mnohem lepším postupem než doslovný překlad by zde dozajista bylo uvádět, ze kterých surovin se pokrm skládá, a jak se upravuje.

Při překladu názvu jídel si můžeme povšimnout hned několika tendencí. Jednou z nich je název překládat celou oznamovací větou, která ovšem o povaze daného pokrmu vypovídá jen málo. Dokládají to následující příklady z čínských jídelních lístků.

(128)

干妈回锅鱼

***Adopted mother** returns to a pot of fish.

Adoptovaná matka se vrací do hrnce ryb.

Překladatel zde výraz 干妈 (což rozhodně neznamena nesmysl „adoptovaná matka“, ale „kmotra“) mylně identifikoval jako podmět a neuvědomil si, že zde slouží jako modifikátor výrazu 回锅 (což znamená něco jako „kastrol, hrnec na nožičkách“, v angličtině „skillet“). Řekli bychom tedy, že se jedná o jídlo s názvem „kmotřin hrnec ryb“. Rovněž stojí za povšimnutí, že výraz 回锅 byl přeložen zcela doslovně, a to jako „vracet se do hrnce“, což nedává smysl. Výraz 回锅 je sice vázán na čínskou kuchyni a nemůžeme očekávat, že bychom k němu v angličtině (či češtině) našli zcela odpovídající ekvivalent, ale dozajista je možno přijít s množstvím výrazů, jež se jeho původnímu významu alespoň přibližují. Alespoň zde přece jenom zůstal zachován výraz „ryba“, takže hosté restaurace budou mít o povaze objednávaného jídla alespoň nějakou představu.

Něco málo o povaze podávaných jídel se strážníci dozvědí i ze dvou následujících příkladů, v obou případech se ale jedná o překlady, které daným pokrmům na lákavosti příliš nepřidají.

(129)

宫廷油爆鸭

The palace oil ***explodes** the duck.

Palácový olej vybuchuje kachnu.

(130)

农家小炒肉

The peasant family ***stir-fries** flesh for a short time.

Rolnická rodina na chvíli osmaží maso.

Ani zde nedokázal překladatel správně rozlišit gramatické vztahy mezi jednotlivými výrazy. Palácový olej dozajista nemůže nic „vybuchovat“, jedná se zřejmě o kachnu „prudce osmaženou na palácovém oleji“. „Palácový olej“ (podobně jako v příkladu s „adoptovanou matkou“) není podmět, ale součást přívlastku ke slovu kachna. Stejně nepochopení větné struktury máme i u druhého příkladu. Zde navíc máme nevhodně užitě substantivum „flesh“ – pokud hovoříme o mase jako pokrmu, užíváme samozřejmě „meat“. Toto rozlišení ovšem v čínštině (a ostatně ani v češtině nenajdeme). Uveďme si ještě jeden příklad, kde se vyskytuje stejná chyba:

(131)

骨肉相连

Flesh and bones

(Maso) a kosti

Název tohoto pokrmu zní spíše jako jméno nějakého laciného hororového filmu. Jedná se ale ve skutečnosti o kousky masa napíchané na špejli, jakýsi špíz.

Z následujícího příkladu toho ovšem již mnoho nepoznáme, jelikož to nejdůležitější se skutečně v překladu ztratilo.

(132)

辣炒鱿鱼头

***Fires an employee spicily** the head.

**Vyhodí zaměstnance pálivě hlava.*

Klíčem k pochopení této chyby je výraz 炒鱿鱼, což doslova znamená „smažit sépii“ (nebo také „smažená sépie“). Kromě tohoto základního významu se ovšem používá i jako idiom, který znamená právě „dát vyhazov“. Nicméně kontext, v němž je zde toto slovní spojení použito, idiomatické chápání zcela jasně blokuje, přesto byl ale výraz takto chybně přeložen. Zahraniční návštěvník se tedy z takového překladu může nanejvýš dozvědět, že mu přinesou něco ostrého, ale co, to už mu zůstane skryto.

Pro představu si uveďme ještě několik dalších příkladů, v nichž je název pokrmu přeložen oznamovací větou.

(133)

生炸脆皮乳鸽

The life blows up crispy pigeon

Život vybuchuje křupavého holoubka.

(134)

手撕牛肉

The hand ***rips** beef

*Ruka **trhá** hovězí maso*

(135)

爆肚

***Explos on** belly

Vybuchuje na břicho

(136)

河水煮河鱼

River water **cooks** river water fish

*Říční voda **vaří** říční rybu*

Nejméně srozumitelný je bezesporu příklad (135), v němž nejenže se objevila pravopisná chyba (explos x explodes), ale navíc se zde naprosto vytratil původní význam. Znak 爆 se zde objevuje ve významu „rychle osmažený“ (tedy přívlastek, nikoliv podmět, jak je tomu v překladu) a 肚 není nic jiného než dršťky (droby, vnitřnosti). Jinak zde máme opět nevhodně sestavené věty v cílovém jazyce – správné řešení by samozřejmě bylo podstatné jméno modifikované přívlastkem, tedy namísto „hand rips beef“ spíše „hand-ripped beef“ (ručně natrhané hovězí maso).

V další skupině pak najdeme takové překlady, v nichž se to nejdůležitější (tedy název hlavní ingredience) neztratilo, nicméně zvolené doplňující výrazy jsou naprosto neodpovídající (často se opět jedná o případy, kdy má dané slovo více významů, z nichž byl zvolen ten špatný).

(137)

台式杂菌饭

***Desktop bacteria rice**

Stolní rýže s bakteriemi

(138)

酸包

***Acid Food**

*Jídlo ?*s kyselinou*

(139)

过江鸡

Lead river's chicken

Kuře olověné řeky

K výrazu „desktop“ v příkladu (138) můžeme dodat snad jen to, že více než cokoliv jiného nám dnes silně evokuje Microsoft Windows, jelikož takto se v originále nazývá počítačová „Plocha“. Mnohem větší problém ovšem představuje překlad výrazu 杂菌, tedy doslova „různé houby“. Znak 菌 má dvojí čtení, jednak jūn (bakterie, plíseň) a jùn (houba, tento znak se ovšem samostatně nevyskytuje). Žádná restaurace by dozajista nechtěla v jídelním lístku veřejně vyhlášovat, že má v nabízených jídlech bakterie. Kdo by si nicméně objednal druhou položku, mohl by dopadnout ještě hůř, takové „jídlo s kyselinou“ by mohlo být pro strávnicka osudové již po jediném soustu. Navíc zde byl v překladu použit obecný výraz „jídlo“, zatímco v originále najdeme 包 (bāo), tedy knedlíček či knedlík. V příkladu (139) máme nevhodně použité adjektivum „lead“, olovo. Takový překlad navíc opět vůbec nic nevyovídá o vlastnostech daného jídla.

Vyskytují se ovšem i případy, kdy dochází k chybám tak podivným a neskutečným, že je vcelku složité je vysvětlit a působí jako úmyslný žert.

(140)

白油爆鸡枞

Stir-fried **wikipedia**

Smažená Wikipedie

(141)

云南皱术椒鸡枞

Stir-friend **wikipedia** with Pimientos

Smažená Wikipedie s paprikou

(142)

香油鸡枞蒸水蛋

Steam eggs with **wikipedia**

V páře vařená vejce s Wikipedií

(143)

寸金蒜片油鸡枞

Fried special **wikipedia**

Speciální smažená Wikipedie

V tomto případě stojí za to povšimnout si, jakému znaku odpovídá výraz „Wikipedia“, který se objevuje ve výsledném anglickém textu – jedná se o znak 鸡, tedy kuře. Jaká by mohla být souvislost mezi dvěma tak odlišnými koncepty, dá se vůbec najít? Nejlépe asi uděláme, když se podíváme na čínskou podobu názvu slavné internetové encyklopedie, která vypadá takto: 维基百科. Ihned vidíme, že jeho součástí je i znak 基, který má naprosto stejné čtení (jī) jako znak pro kuře, 鸡. Tato chabá fonetická provázanost je však jediným pojátkem, jehož se zde můžeme dopátrat. Nejedná se ovšem o ojedinělý případ, jelikož je možno najít příklady obdobných jevů, kdy v názvech pokrmů narážíme na zcela nečekaná spojení a slova.

(144)

三鲜伊府面

Mixed sea food **Iraq** government office surface

Směs mořského jídla – irácká vláda – kancelářský povrch

(145)

花旗参乌鸡汤

American flag Ukraine chicken soup

?*Ukrajinská polévka americké vlajky

I zde je jasné, že se překladatel nechal zmást znakem 伊 (yī), který se vyskytuje jako fonetický prvek v takových slovech jako „islám“ (伊斯兰) nebo právě Irák (伊拉克). Tady se ovšem jedná o součást názvu specifického druhu pokrmu, jehož název by se do angličtiny (či jiného jazyka) překládal těžko, lepší by tedy bylo zvolit řešení „opisem“, tedy nikoliv doslovný překlad, ale vysvětlení a popis, o co se jedná.

Je ovšem vždy nutné najít tu správnou míru, aby se zase naopak nestalo, že uvedených informací bude zbytečně mnoho, a to navíc takových, že mohou působit až odpudivým dojmem:

(146)

蟹黄汤包

Dumpling stuffed with an **ovary** and **digestive glands** of a crab

*Knedlíček plněný **ovariem** a **trávicími žlázami** kraba*

(147)

三鲜蟹味鱼面筋煲

Crab's fish's **gluten** of **bad smell** of three kinds of delicacies is stewed

*Krabí rybí **lepek nepřjemného zápachu** tří druhů delikates je podušen*

U příkladu (146) vypadá uvedený popis spíše jako výňatek ze zoologického atlasu než z jídelního lístku. Navíc vyjmenované ingredience nepůsobí příliš lákavě a jsou označeny zbytečně odbornými termíny, pro něž by dozajista bylo možné nalézt přijatelnější náhradu. Naprosto by stačilo uvést kupříkladu „knedlíčky plněné krabím masem“.

U druhé věty si překladatel přidal slova, která se v původní verzi vůbec nevyskytují, a to ještě taková, která mohou být pro mnoho hostů odrazující. Znak 味 je zde dozajista myšlen jako „chut“ (vůně by byla spíše 气味). Adjektivum „bad“ („špatný“) se rovněž nikde v původním názvu nevyskytuje a je do překladu dodáno víceméně náhodně. Spojení „is stewed“ je rovněž nevhodně použito, výraz „stewed“ by správně měl stát na začátku jako přívlastek.

Pozoruhodným jevem rovněž je, když se jídlu přisuzují lidské vlastnosti (jak jsme si již měli možnost všimnout, s podobným jevem – tedy nevhodnou kombinací substantiva a adjektiva, které je modifikuje – se čínští překladatelé potýkají vcelku často). Dobře to dokládají následující příklady:

(148)

三水泼辣鸡

Chicken **rude** and **unreasonable**

Kuře neurvalé a nerozumné

(149)

富贵全鸡

Rich and **honoured** whole Chickenses

Bohatá a vážená celá kuřata

V prvním příkladu překladatele zjevně zmátl znak 泼, který má dva vcelku rozdílné významy – jednak poprášit něco, ale také právě „neurvalý a nerozumný“, což pochopitelně o kuřeti říci nelze. Naopak vcelku podstatný znak „辣“, tedy pepný, pálivý, zůstal opominut. Ve druhém příkladu se setkáváme s obdobným problémem. Sice je možné říci, že jistý pokrm má „bohatou chuť“ („rich taste“), ale jen stěží by si někdo dával k obědu „bohaté“, natožpak „vážené“ kuře. Srovnáme-li ovšem oba výše uvedené příklady, dozajista mnohem více láká ke koupi pokrm druhý, k jehož popisu byla přeci jen zvolena alespoň adjektiva s pozitivním významem, ač jsou pro tento kontext jen málo vhodná. V příkladu (150) se ještě navíc vyskytuje chybně utvořený plurál od podstatného jména „chicken“, kuře, k němuž byl gramatický morfém „-s“ (vyjadřující plurál) připojen dvakrát.

4.3 *Shrnutí*

Analýzou mnoha příkladů tzv. „Chinglish“ jsme si ukázali nejčastější druhy chyb, jichž se překladatelé z čínštiny dopouštějí a které jsou do jisté míry způsobeny interferencí. Tyto nedostatky jsme rozčlenili do dvou základních kategorií – jednalo se o rovinu lexikální a gramatickou. Jak jsme se měli ovšem možnost z uvedených příkladů přesvědčit, ve velké většině případů dochází ke kombinacím obou druhů chyb.

V rovině gramatické patří k nejčastějším proviněním nerespektování pravidel anglického slovosledu – slova jako by byla řazena spíše náhodně, bez jakýchkoli rozlišitelných pravidel. Používání nevhodných tvarů slov je rovněž častým nedostatkem (careful x carefully apod.) Také se frekventovaně vyskytují nevhodným způsobem utvářené imperativy, které vybízejí k nejrůznějším druhům nebezpečného chování, místo aby před nimi varovaly.

V oblasti lexikální se překladatelé nejčastěji potýkají především se znaky a výrazy, které mají větší množství rozdílných významů. V takových případech musí překladatel samozřejmě podle daného kontextu zvolit význam, který do daného vyjádření nejlépe zapadá. Není možné kupříkladu rozvíjet neživotná podstatná jména (jako třeba názvy jídel) adjektivy, jež označují vlastnosti lidí („vážené a ctěné kuře“) apod. Rovněž je nutné vyvarovat se adjektiv či substantiv, jejichž význam je negativní (*bad smell, bacteria*, apod.).

5 NÁZVY ZNAČEK A FIREM

Pozoruhodnou oblastí je také převod nejrůznějších obchodních značek do čínštiny. Na příkladech, které si uvedeme, si budeme moci povšimnout jisté tendence, a to, že čínská podoba dané značky často dostává naprosto nový význam, a to i v případech, že její původní verze nic neznamena.

Výrobky amerického koncernu Coca-cola jsou rozšířeny po celém světě a ani Čína není výjimkou. Počínštná podoba značky Coca-Cola zní 可口可乐, a když se na znaky v ní obsažené podíváme podrobněji, zjistíme, že nebyly vybrány pouze pro svou zvukovou hodnotu. Stejně důležitý je i jejich význam, který má zároveň sloužit jako jakási reklama na daný výrobek. Znak 口 znamená ústa a 乐 radost či potěšení, takže se tedy jedná o nápoj, jehož pití nám má přinést potěšení. Nic takového není v původním názvu obsaženo. Podobně postupovala třeba i firma Pepsi, jejíž Pepsi Cola se v ČLR prodává pod názvem 百事可乐, což v překladu znamená „všechno jde (vychází) tak, jak si člověk přeje“. (Lin: 2008, 117) Dalším příkladem kreativního převodu může být čínská podoba názvu firmy Polaroid, 宝丽. Máme tady znaky představující poklad (宝) a krásu (丽).

Uvedme si ale i příklad značky z naší země. V poslední době se v ČLR rozmáhá prodej aut Škoda. Samotné slovo „škoda“ rozhodně pozitivní konotace nemá, takže přímý překlad by rozhodně nebyl vhodným řešením (auto značky 可惜 by si v ČLR rozhodně nikdo nekoupil). Bylo tedy nutné vybrat znaky, které dohromady zní podobně jako Škoda, ovšem neskrývají v sobě žádný negativní význam. Škoda tedy v počínštné podobě zní 斯柯达 (síkědá). V tomto případě byly znaky vybrány pouze pro svoji fonetickou hodnotu a můžeme se s nimi setkat i v jiných počínštných názvech. Podstatné u nich je hlavně to, aby si je lidé nespojovali s nějakými nevhodnými či negativními slovy. Koncern Volkswagen (tedy „lidová auta“), pod něž Škoda patří, byl počínštněn jiným způsobem, a to formou jakéhosi částečného kalku. Zní 大众集团, z původního výrazu zde tedy máme pouze ten lid či dav (大众) a koncern (集团), 车, vůz, zde chybí. Je to zřejmě z důvodů fonetických, čtyřslabičný výraz zní totiž přirozeněji a elegantněji, snad proto, že připomíná oblíbené čtyřznakové idiomy (成语).

Podívejme se nyní ještě na čínské podoby dalších známých značek a firem. Jsou seřazeny v tabulce níže.

Původní název	Čínský název	Fonetická podoba	Význam znaků
Opel	欧宝	ōubǎo	evropský poklad
Ford	福特	fútè	prosperita/zvláštní, speciální
Peugot	标致	biāozhi	krásný, pohledný
AMD	超微半导体	chāowēi bàndǎotǐ	pokročilý/mikro polovodič
IBM	国际商业机器	guójì shāngyè jīqì	mezinárodní kancelářské stroje
Intel	英特尔	yīngtè'er	hrdina/zvláštní/fonetický element
Microsoft	微软 (公司)	wēiruǎn	mikro/jemný
Apple	苹果 (公司)	píngguǒ	jablko
Nestlé	雀巢	quècháo	vrabčí hnízdo
Milka	妙卡	miào kǎ	úžasný, jemný/fonetický element
Johnson&Johnson	强生	qiángshēng	silný život, síla života
IKEA	宜家家居	yíjiā jiājū	přinášející harmonii do domova/ rodinný život

Některé z těchto položek si zaslouží podrobnější komentář. Zastavme se nejdříve u čínské podoby značky Peugeot. Zde nejenže byly zvoleny znaky, jež se vyslovují podobně jako originál, ale také dávají dohromady smysluplné slovo s významem „krásný“. Za povšimnutí stojí také 雀巢, čínská podoba značky Nestlé, což v překladu znamená vrabčí hnízdo. Tentokrát se tedy nejedná o pokus přiblížit se zvukové podobě originálního názvu, ale vyjádřit smysl v něm obsažený.

Zvláštním případem je čínská podoba značky Johnson&Johnson, 强生 (qiángshēng). Není to ani fonetický přepis, ani překlad názvu (to by zde nebylo možné, jedná se o vlastní jméno). Čínská podoba značky má tentokrát jistou souvislost s povahou zboží, které firma prodává, tedy kosmetiku, kterou si mnoho lidí kupuje s tím, aby vypadali mladší a vyzařovalo z nich více životní síly.

V případě IBM a AMD se jedná o překlady významů těchto zkratk. V případě společnosti Apple byl její název do čínštiny doslovně přeložen jako 苹果. U Microsoftu byly přeloženy obě složky, z nichž se název této firmy skládá, tzn. 微 představuje „micro“ a 软 „soft“ (je to stejný znak, který najdeme ve slově 软件, software).

Čínské názvy u většiny těchto společností jsou ovšem fonetickým přepisem originálu s tím, že alespoň některé použité znaky mají pozitivní význam. V případě výrazu 妙卡 (miàokǎ), Milka, můžeme navíc vycítit jistou podobnost s čínským slovem znamenajícím „čokoláda“, tedy 巧克力 (qiǎokèlì). Obzvláště pozoruhodná je i čínská podoba názvu společnosti IKEA, která se skládá ze čtyř znaků, přičemž každá dvojice utváří smysluplné slovo. Máme zde opět nejen fonetickou podobnost s originálem, ale rovněž i jakousi chválu či zhodnocení produktů dané společnosti.

Závěrem tedy můžeme říci, že tvůrci čínských podob názvů slavných firem a značek se ve většině případů nespokojí pouze s prostým fonetickým přepisem, ale chtějí, aby byl výsledek co možná nejchytlavější a nejpritažlivější pro zákazníky. Mnohdy, jak jsme viděli, zvolí jinou cestu než pouhý fonetický přepis a snaží se, aby čínská podoba nějakým způsobem vystihovala vlastnosti daného výrobku či firmy.

6 ZÁVĚR

V této práci jsme se snažili z nejrůznějších úhlů probrat problematiku překladu z čínštiny a částečně i do čínštiny. Snažili jsme se upozornit zejména na ty jevy, které mohou být vzhledem ke specifikům čínské gramatiky problematické. Vše jsme ilustrovali konkrétními příklady.

Rozsáhlý díl práce jsme pak věnovali idiomům, na které je čínština velmi bohatá. Viděli jsme, že pomocí těchto ponejvíce čtyřslabičných výrazů (成语) je možno vyjádřit značnou škálu významů, často velmi komplexních, které bychom museli v jiných jazycích rozepisovat i celou větou. Jen málokdy se stane, že bychom i v češtině našli odpovídající idiomatické vyjádření dané skutečnosti. Idiomy jsme se pokusili rozčlenit do různých kategorií a také upozornit na fakt, že u mnohých z nich lze alespoň orientačně odhadnout význam překladem jednotlivých znaků. U jiné skupiny idiomů nám ovšem tento proces příliš nepomůže, protože význam je velmi úzce spjat s příběhem, který se pojí k jejich vzniku.

Na příkladech z „čínské angličtiny“ jsme si pak konkrétně rozvedli některé z teoreticky nastíněných konceptů z první části práce.

7 PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA

BAKER, Mona. **Encyclopedia of Translation Studies**. New York: Routledge, 1998. ISBN: 0-203-35979-8.

COMRIE, Bernard, ed. **The World's Major Languages**. New York: Routledge, 2009. 2. vydání. ISBN: 0-203-30152-8.

CRYSTAL, David. **The Cambridge Encyclopedia of Language**. Cambridge University Press, 1997. 2. vydání. ISBN: 978-0521559676.

CRYSTAL, David. **The Cambridge Encyclopedia of the English Language**. Cambridge University Press, 2003. 2. vydání. ISBN: 0-521-82348-4.

DONG, Limin. **Comparison of Chinese and English Idioms and Strategy for Their Cross-cultural Translation** *Asian Social Science*, březen 2007, s. 73-76.

DUŠKOVÁ, Libuše. **Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny**. Praha: Academia 2003. 3. vydání. ISBN: 80-200-1073-4.

FARRIS, Catherine S. **Gender and Grammar in Chinese: With Implications for Language Universals**. *Modern China*, červenec 1988, r. XIV., č. 3, s. 277-308.

GUTER, Josef. **Bohové a symboly staré Číny**. Praha: Brána, 2005. ISBN: 80-7243-263-X.

HASPELMATH, Martin, et. al. **The World Atlas of Language Structures**. Cambridge University Press, 2005. ISBN: 0-19-92559-1.

HATIM, Basil; MUNDAY, Jeremy. **Translation: An Advanced Resource Book**. New York: Routledge 2004. ISBN: 0-415-28305-1.

KUFNEROVÁ, Zlata. **Čtení o překládání**. Jinočany: H&H Vyšehradská, 2009. ISBN 978-80-7319-088-0.

LEONG, Siew Meng; TAN, Soo Juan; LIM, Wee Khee. **It's only words: idiom processing, language knowledge and consumer memory of Chinese print advertisements**. *Journal of Marketing Communications*, 2000, r. VI., s. 73-89.

LI, Charles N.; THOMPSON, Sara A. **The Meaning and Structure of Complex Sentences with -zhe in Mandarin Chinese.** *Journal of the American Oriental Society*, říjen 1976, r. XIV., č. 3, s. 512-519.

LIN, Shengdong, et. al. **Translating Brands: Sociolinguistic Dimensions of Global Branding in China.** *Proceedings of the 2008 Conference of American Academy of Advertising*, ed. Pascal Denis et al., s. 107-122.

MENG, Ji. S. **What is the Starting Point? In Search of a Working Definition of Chinese Idioms.** *African and Asian Studies*, 2007, r. VI., s. 1-11.

NORMAN, Jerry. **Chinese.** Cambridge: Cambridge University Press, 1988.

PENG, T. C.; YUAN, Juliana. **Chinese Idioms and Culture Values.** *Chinese American Forum*, duben 1996, r. XI., č. 3, s. 28-29.

ROSS, Claudia; MA Jing-heng Sheng. **Modern Mandarin Chinese Grammar.** New York: Routledge, 2007. ISBN: 0-415-70010-8.

YIP, Po-Ching; RIMMINGTON, Don. **Chinese: A Comprehensive Grammar.** New York: Routledge, 2004. ISBN: 0-415-15032-9.

ABSTRACT: The main aim of this thesis was to analyze some of the difficulties which arise when translating from Chinese. First, we introduced some theoretical grammatical and lexical concepts, which provided a basis for subsequent analysis of concrete issues, such as the translation of idioms or the phenomenon of Chinglish.